Ўзбекистон АДАБИЁТИ ва САНЪАТИ

ÖZBEKISTON ADABIYOTI VA SAN'ATI

1999 йил

ҲАФТАЛИК ГАЗЕТА

1956 йил 4 январдан нашр этила бошлаган

● 16 апрел, №16 (3503) ●

ЎЗБЕКИСТОН ЯНГИ АСРДА

Инсон балоғатга етгунча неча-неча палаларни босиб ўтади. Жамият ҳам шундай. У ўз олдига қўйган мақсадлари сари интилар экан, одамлар каби тараққиётнинг қатор босқичларини ортда қолдиради, тобора етилиб, пишиб, тўлишиб боради. Бир босқичда эришган ютуқлари иккинчи босқич зафарларига асос бўлади. Йўл — йўлакай камчиликларини тузатиб, хато ва янглишишлардан тўғри хулосалар чиқариб олдинга интилаверади.

Машҳур адиб Чингиз Айтматов «инсон ҳаётида шундай пайт келадики, эришилган барча ютуқлардан ҳатлаб ўтиб, оддий арифметикадан алгебрага, сўнг эса олий математикага ўтишга тўғри келади» деган эди. Бунда, муҳими, анашу ўтиш пайти келганлигини аниқ чамалаш ва бир ҳолатдан иккинчи ҳолатга ихтиёрий равишда ўтиш ғоят муҳимдир. Бу нарсани жамият ҳаётига ҳам қиёслаш мумкин. Эволюцион тараққиёт йўлини танлаган ҳар қандай жамият ислоҳотлар йўлидан изчиллик билан олдинга қараб борар экан, умумий муваффақиятни таъминловчи босқичма-босқичлик тамойилига қатъий амал қилиши керак. Яъни, аввал бошда қўйилган умумий вазифалар бажарила боргани сари кейин-кейин аниқ ва конкрет дастурлар кун тартибига чиқади.

Президент Ислом Каримовнинг Олий Мажлиснинг ўн тўртинчи сессиясидаги дастурий маърузасида айни манашу ҳолатларни аниқ кўриш мумкин. Мамлакат ижтимоий — сиёсий ҳаётида муҳим воқеа даражасидаги бу ҳужжатда мустақилликнинг дастлабки саккиз йили ичида эришилган ютуқлар жуда теран таҳлил этилди. Президент мамлакатимизнинг мустақиллик арафасидаги ижтимоий-сиёсий, маънавий-ахлоқий ҳолатини, Шўролар давридан бизга қандай мерос қолганлигини, ютуқларимизнинг машаққатли ва азобли йўлларини яна бир бор тушунтириб берди. Ўтиш даврининг асосий якунларига тўхталар экан, уларнинг ҳар бири одамларнинг мустақиллик ғояларига садоқати, ҳамжиҳатлиги, мамлакатда кечаётган тинчлик, барқарорлик туфайли қўлга киритилганлигини алоҳида укдириб ўтди. Энг асосий якун — бу дунё харитасида Ўзбекистон деб номланувчи янги, ўзига хос давлатнинг пайдо бўлиши, унинг жаҳон ҳамжамияти томонидан якдиллик билан тан олинишидир. Лекин, пайдо бўлиш ва тан олинишдан ҳам муҳимроқ бир ҳолат борки, бу янгидан пайдо бўлаётган у ёки бу давлатнинг ўз кучларига таянган ҳолда оёққа туриши, дунёдаги нуфузли давлатлар қаторидан муносиб ўрин эгаллаши, сиёсатда, иқтисодда, маънавиятда, ҳамкорлик алоқаларида дунёвий ИШОНЧГА сазовор бўлишидир. Дунё эътироф этган, аммо юқоридаги каби ишончга сазовор бўла олмай ривожланишнинг давлатлараро рақобатли мусобақаси йўлларида ҳансираб қолган не-не давлатларни биламиз. Ўзбекистон қисқа давр ичида ўзи танлаган йўли, ўз тамойиллари, ўзбекона модели, миллий-ахлоқий қадриятлари билан жаҳон эътиборини қозона олди. Дунёда Ўзбекистон тўғрисида ишончли тасаввур туғилди. Ўзбекистонга қизиқиш кучайди.

Бу ютуқлар ҳақида жуда кўп гапириш мумкин. Унча-мунча ютуққа парво қилмайдиган, унча-мунча натижадан ҳайратга тушмайдиган жаҳоний мутасаддиларнинг буюк эътирофларини кўплаб келтирса бўлади. Лекин, Президент бугун масалани тамомила бошқача қўймоқда — биз бугун янги Аср арафасида турибмиз. Инсоният тарихининг янги Минг йиллиги бошланмоқда. Биз уни қандай қарши оламиз? Янги асрга қандай ниятлар, мақсад ва тамойиллар билан кириб борамиз? Янги Асрда Ўзбекистоннинг дунёдаги, минтақадаги нуфузи қандай бўлади? Одамлар қандай ҳаёт кечирадилар, уларнинг фароғатли турмушлари қандай таъминланади? Мустақилликдан бери орадан саккиз йил ўтган бўлса-да мамлакат ташқарисидаги тажовузкор ва ақидапараст кучлар тишларини қайраб турган, хато қилишимизни кутиб турган, ёшларимиз онгини заҳарлашга, уларни тўғри йўлдан чалғитишга жон-жаҳдлари билан уриниб турган ва бу йўлда ҳар қандай ёвузликдан ҳам қайтмай турган бир пайтда бизнинг бу ҳолатларга жавобимиз, огоҳлигимиз қандай бўлади?

Феврал воқеалари, гарчи истиқлол ғоялари халқимизнинг қон-қонига сингиб кетганлигини, «ўз тақдирини ўз қўлига олган, эркинлик ва мустақиллик ҳавосидан бир бора кўксини тўлдириб нафас олган, танланган тараққиёт ва фаровонлик йўлининг тўғрилигига ишонч ҳосил қилган ҳар қайси одам ва бутун бир халқ ҳеч қачон ўз эътиқодидан қайтмаслигини» яққол кўрсатган бўлса-да, хотиржамликка, бепарво бўлишга ҳақлимизми? Бундай ҳолатлар такрорланмаслиги, ёш авлод ақидапарастларнинг мойли тузоқларига яна илиниб қолмаслиги учун нима иш қилишимиз керак? Мамлакатнинг, миллатнинг тақдирини белгилайдиган ёшлар билан ишлашда, кадрларни танлаш ва тарбиялашда қай жиҳатларга эътибор бермоқ зарур?

Дастурий маърузада мана шу саволларнинг деярли барчасига аниқ-равшан жавоб берилган. Ҳар бир соҳанинг, ҳар бир кишининг вазифалари конкрет кўрсатилган. XXI асрнинг арафаси ва унинг дастлабки йилларида мамлакатимизнинг ривожланиш стратегияси, ислоҳотларни чуқурлаштириш ва жамиятни янгилаш борасидаги фаолиятимизнинг мазмун-моҳияти бешта устивор йўналишларда очиб берилган.

Биринчи устивор йўналиш — мамлакат сиёсий ва иқтисодий ҳаётини, давлат ва жамият қурилишини янада эркинлаштириш. Президентнинг фикрича, бу борадаги асосий вазифалар аҳолининг сиёсий фаоллигини кучайтириш, жамиятда манфаатлар ва қарама-қарши кучлар ўртасида мувозанатни таъминлайдиган кучли механизмларни шакллантиришдан иборат. «Демократиянинг энг муҳим тамойили — одамларнинг сайлов ҳуқуқини, ўз хохиш-иродасини эркин ифодалаш, ўз манфаатларини рўёбга чиқариш ва ҳимоя қилиш ҳуқуқини таъминлаш учун ҳақиқий шарт-шароит, қонуний — ҳуқуқий замин яратиб бериш лозим».

Иккинчи устивор йўналиш — жамият маънавиятини янада юксалтиришдан иборат. Бу соҳадаги вазифа ўз ҳақ-ҳуқуқларини танийдиган, фуқаролик бурчини виждонан адо этадиган, атрофида содир бўлаётган воқеа — ҳодисаларга нисбатан ўзининг мустақил фикрини баён эта оладиган, айни замонда ўзининг шахсий манфаатларини мамлакат ва халқ манфаатлари билан уйғун ҳолда кўра оладиган инсонларни тарбиялашдан иборат. «Барчамиз яхши англаб етишимиз керакки, — деб таъкидлади Президент, — ҳаётимизнинг барча соҳаларидаги аҳвол, амалга оширилаётган ислоҳотларимизнинг самарадорлиги аввало халқ маънавиятининг тикланиши, бой тарихий меросимизнинг кенг ўрганилиши, анъаналаримизнинг сақланиши, маданият ва санъат, фан ва таълим ривожи билан узвий боғлиқдир».

Учинчи устивор йўналиш — кадрлар масаласи. Юртбошимиз деярли барча маърузаларида, дастурий асарларида бу масалага алоҳида эътибор беради. Негаки, ҳар қандай вазифанинг ижобий ҳал этилиши энг аввало кадрларга, уларнинг савиясига, янги даврнинг янги вазифаларини бажаришга нечоғли қодир эканликларига боғлиқ. Миллат ривожланиш ва тараққиёт йўлини тутар экан, шубҳасиз, эртага, ундан кейин бошқарув тизимига келадиган кадрлар, уларнинг маҳорати ва маънавияти тўғрисида ўйлаши керак.

Тўртинчи устивор йўналиш — халқ турмуш даражасининг изчил ва барқарор ўсиши, аҳолини янада кучли ижтимоий ҳимоя қилиш. Бу вазифа мустақилликнинг дастлабки кунларидаёқ кун тартибига расман қўйилганлиги маълум. Маърузада бу борадаги мақсадлар аниқ-равшан ифодалаб берилди: «Мамлакатимизда вужудга келаётган макроиқтисодий вазиятга ҳамда иқтисодиётнинг амалда юксалишига асосланиб, биз, энг аввало, ҳозир яқин беш йил ичида иш ҳақининг энг кам миқдорини 3,5 баравар оширишни ўз олдимизга вазифа қилиб қўйишга ҳақлимиз. Иш ҳақи энг кам миқдорининг бундай оширилиши иқтисодий юксалишнинг бошқа омиллари билан қўшилиб, шу даврда аҳоли жон бошига тўғри келадиган ўртача даромадни 1,8 — 2,0 баравар оширишга имкон беради».

Бешинчи устивор йўналиш — жамиятдаги барқарорлик, тинчлик, миллатлар ва фуқаролараро тотувликни, сарҳадларимиз даҳлсизлигини, мамлакатимиз ҳудудий яхлитлигини таъминлашдан иборат. Бу вазифа мустақиллик йилларининг беистисно ҳар бир кунида, ҳар бир ойи ва йилида муҳим аҳамият касб этгани, бугун эса — мамлакатимиз, халқимиз феврал воқеаларидан омонлик, якдиллик билан ўтиб олганидан кейин янада аҳамиятлироқ бўлиб тургани сир эмас. Тинчлик, тотувлик бор жойда қут-барака бўлади, одамлар эмин-эркин яшайдилар, ўз меҳнатлари самараларидан баҳраманд бўладилар.

Маърузада жамият тараққиётини таъминловчи муҳим демократик омиллардан бири сифатида оммавий ахборот воситалари фаолиятига, улар олдида турган муҳим вазифаларга катта ўрин берилди. Президент маърузалари ва асарларида янги жамиятга янги одамлар, янгича фикрлайдиган янги кадрлар зарурлиги такрор-такрор укдирилади. Ана шу янгича фикрни юзага келтиришда, одамларни мустақил фикрлашга ўргатишда матбуотнинг роли беқиёсдир. Матбуот тўртинчи ҳокимият сифатида ўз сўзи билан жамоатчилик фикрини шакллантиради, бу фикрнинг ижтимоий аҳамият касб этишини таъминлайди.

Бугунги кунда республикамиз оммавий ахборот воситалари ўзининг мана шу янги мақомидан келиб чиққан ҳолда фаолият кўрсатмоқдалар. Газета ва журналларнинг сони кун сайин кўпайиб бормоқда. Улар олдига қўйилаётган талаб ва вазифа шуки — матбуот ҳар бир кишининг ўз фикрини эркин ифодалай оладиган минбарга айланиши керак, айни пайтда, у жамиятимизнинг демократик қадриятларини ва тушунчаларини ҳимоя қилиши, одамларнинг сиёсий, ҳуқуқий ва иқтисодий онгини шакллантириш бўйича фаол иш олиб бориши лозим. Бунинг учун эса энг аввало Матбуотнинг сўзи асосли, теран таҳлилли, таъсирчан бўлиши зарур. Ҳамма соҳада бўлганидек, Матбуотда ҳам сон эмас сифат бирламчидир. Қуруқ баёнбозлик, факт ва рақамларни қалаштириб ташлаш, ёхуд оддий янгиликларни ҳам фавқулодда ҳодиса даражасига кўтариб мақташдан фойда йўқ. Матбуот воқеа-ҳодисалар ривожини аввалроқ кўриши, идрок этиши, таҳлил қилиб бериши ҳамиша зарур. Айни пайтда, газета ва журналлар матбуот сўзига бефарқ қараётган, танқидга чидамай ўзини ҳар ёққа ураётган, таҳририятга тазйиқ ўтказишга уринаётганларга ҳам бефарқ бўлмаслиги керак. Танқидий чиқишларга калондимоғлик билан ёзилган юзаки жавобларни, матбуот ходимларини чалғитишга уриниш ҳолларини беаёв ошкор қилиш ҳам бизнинг бирламчи бурчимиздир.

Юртбошимизнинг «Ўзбекистон XXI асрга интилмоқда» дастурий маърузасини касби ва лавозимидан қатъи назар, ҳар бир киши, ҳар бир фуқаро чуқур ўрганиб чиқиши, ўзининг бундан кейинги фаолиятини шу ҳужжатда қўйилган вазифалар билан уйғунлаштириши зарур.

Ахмаджон МЕЛИБОЕВ

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ПРЕЗИДЕНТИНИНГ ФАРМОНИ

МУРОД МУҲАММАД ДЎСТни «МЕҲНАТ ШУҲРАТИ» ОРДЕНИ БИЛАН МУКОФОТЛАШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбек адабиёти ва маданияти ривожига қўшган ҳиссаси, миллий мафкура, янгича тафаккурни шакллантиришдаги хизматлари, ижтимоий-сиёсий, маънавий-маърифий ислоҳотлар жараёнидаги фаол иштироки учун Мурод Муҳаммад Дўст «Меҳнат шуҳрати» ордени билан мукофотлансин.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И. КАРИМОВ

Тошкент шаҳри
1999 йил, 12 апрел.

ВАТАН УЛУҒ, ВАТАН МУҚАДДАС

Ватанга муҳаббат туйғуси — Ватан ифтихори жўш урган юраклар билан ул Ватан янада обод ва фаровондир.

Шу маънода Ватаннинг қадр-қиммати, келажаги ўша ерда яшаётган халқнинг ўз ватанларига қай даражада муносабатда бўлиши билан белгиланади.

Гулжаҳон аяни олтмиш учда — пайғамбар ёшида қўлига қалам олиб, кўнглини изҳор этишга ундаган туйғу ҳам — Ватанга муҳаббатдир.

Ватанимизда ана шу муборак туйғу боқий бўлсин!

Гулжаҳон АБДУРАҲМОНОВА

ВАТАН

Боғлаганда белбоғ етмас белига,
Мингта арслон тенг келмас бир қўлига,
Баланд тоғлар ғов бўлолмас йўлига —
Гўрўғлибек, Алпомишлар юрти бу.

Юзлари нуридан қуёш қамашар,
Кўзларидан юлдузлар уялишар,
Бўйи бирла сочлари бўй талашар —
Кунсулувлар, Ойбарчинлар юрти бу.

Ҳарби бирла жаҳонга донғи кетган,
Зарби бирла ер юзини забт этган,
Пойқадами осмонларга ҳам етган —
Темурийлар, Улуғбеклар юрти бу.

Мустақиллик чечагини ундирган,
Етмиш йиллик истибдодни синдирган,
Юрт бошига ҳумо қушин қўндирган —
«Юртим!» — деган юртбошининг юрти бу.

Бу дунёдан ҳеч армонсиз ўтарман —
Тупроғига гулдайин экиларман...
Ҳар баҳорда минг бора очиларман,
Ҳеч сўлмасман, Гулжаҳонлар юрти бу.

Чаман ичинда бир гул *Т. МАҲКАМОВ суратга олган*

ОЙБЕКНИНГ КУМУШ МЕДАЛИ

Япониянинг Каначава вилояти Иокогана шаҳридан Ўзбекистон Бадиий академиясига хушхабар келди. Республика тасвирий ва амалий санъат лицей-интернатининг 7-синф ўқувчиси Ойбек Исломов шу шаҳарда ташкил қилинган халқаро кўргазмада «Бизнинг ҳовлида сумалак» асари учун кумуш медалга сазовор бўлди.

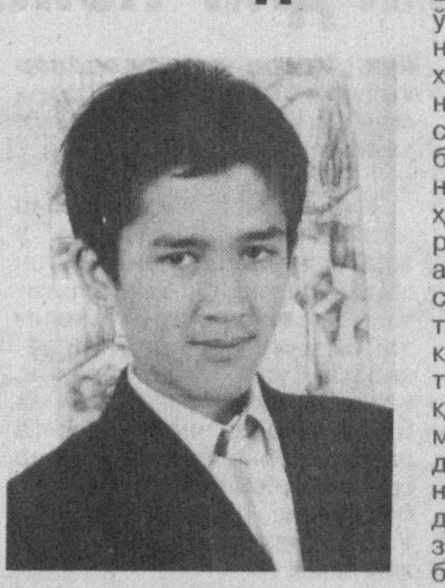

Шу йилнинг май ойидан октябр ойига қадар Каначава вилояти, шунингдек, Япониянинг бошқа шаҳар ва вилоятларида очиладиган кўпгина кўргазмаларда ғолиб чиққан турли мамлакатларнинг иқтидорли болалари асарлари қаторида Ойбекнинг ишлари ҳам намойиш этилади. Япония Халқаро секторининг директори Коджи Чикаучи Ойбек Исломовга хат йўллаб, уни кумуш медал билан табриклар экан, шу йилнинг апрел-май ойларида ёш рассомга сертификат ва диплом юборишларини билдирган.

Шуни айтиш керакки, Ойбек бундай муваффақиятга бирданига эришгани йўқ. У бунгача республикамиз ва ундан ташқарида ўтказилган катта-катта кўргазмаларда қатнашди. Хусусан, 1997 йили Швейцариянинг Лозанна шаҳрида ўтган «Олимпия ўйинлари болалар нигоҳида» номли кўргазмада қатнашиб, халқаро Олимпия қўмитасининг сертификати ва махсус совринини олишга муяссар бўлганди. Шунингдек, Япония ва Ҳиндистон болалари ҳаётига оид туркум асарлари учун Республика Бадиий академиясининг «XXI аср мусаввири» дипломи билан тақдирланди. Ойбек Ўзбекистон Республикаси Истеъдодли ёшларни қўллаб-қувватлаш «Улуғбек» жамғармаси кенгашининг аъзосидир. Ойбек Исломов эндигина 14 ёшга кирди. Буюк аждодлари Камолиддин Беҳзод, Қосим Али, Абдулло каби мусаввирлар анъанасини давом эттираётган бу ёш рассом ўз асарлари билан санъатимизни дунё бўйлаб парвоз қилдиради, деган умиддамиз.

Шарофатхон ҚАМБАРОВА, санъатшунослик номзоди

РАҚС САНЪАТИ ФИДОЙИСИ

Аброр Ҳидоятов номидаги драма театрида ўзбек миллий рақс санъатининг фидойиларидан бири, «Ўзбекрақс» бирлашмаси қошидаги «Лазги» вокал ва хореография ансамблининг бош балетмейстери Зуҳра Ғиёсованинг ижодий кечаси бўлди. Кечада рақкоса саҳналаштирган «Хива гўзали», «Келин келди», «Ўғилжон», «Оҳуполвон», «Ошиқ Ғариб ва Шоҳсанам» достонидан «Қизлар рақси» каби гўзал рақслар ижро этилди.

Ф. ЖУМАЕВА

БАҲОРНИНГ ИЛК ХИРМОНИ

Чингиз Айтматовнинг «Алвидо, Гулсари» асарида чўпонларнинг ҳаёти мукаммал тасвирланган. Қиш-қировли кунларда, аёз авжига чиққанда, эрта баҳорда — ёмғир аралаш қор уриб турганда чўпоннинг тинчи бўлмайди. Қўзилаш мавсуми бошланганда эса мижжа қоқмай тунни тонгга улашга тўғри келади. Лекин, чўпон-чўлиқлик дегани нуқул ташвишдан иборат эмас. Бу касбнинг ҳам бетакрор онлари, ўзига хос гашти борки, чўпон таёғи авлодлардан авлодларга ўтади, аммо ерда қолмайди. Кенг, тароватли яйловлар бағрида сурув боқиш, қилаётган меҳнатинг натижаларини кўриб туриш завқига не етсин?!

Оҳангарон туманидаги Алишер Навоий номи билан аталувчи давлат хўжалиги чорвадорлари бу йил белни маҳкам боғлаган эдилар. Ёшлар устозлардан ўрганиб, кекса чўпонлар қўлларидан таёқларини олган ўринбосарларига ўз тажрибаларини ўргатиб, яхши ниятлар қилишди. Натижа ёмон бўлмади. Шу кунларда улар қўзилатиш мавсумини муваффақиятли якунладилар, режалар ортиғи билан бажарилди.

Баҳор бошидаги бу дастлабки ғалаба хўжалик меҳнаткашларини янада руҳлантириб юборди. Хўжалик раҳбари Муҳиддин Бобохўжаев чорвадорларни йиғиб, уларни самимий қутлади, энг яхши натижаларга эришган чорвадорларга қимматбаҳо совға-саломлар улашилди. Устоз мураббийлар ҳам эътибордан четда қолмади.

— Бу йилги режаларимиз жуда катта, — дейди М. Бобохўжаев, — минг гектар майдонга ғалла экканмиз. Ҳозиргача икки марта суғориб, ўғитладик. Ҳосилнинг чўғи чакки эмас. Биз кейинги пайтларда хўжалик аъзоларини моддий рағбатлантиришга алоҳида эътибор бераяпмиз. Яхши ишлаган одам — чорвадорми, ғаллакорми, марҳамат, ўз меҳнати самараларидан баҳраманд бўлсин. Ишнинг унуми қанча юқори бўлса, шахсий даромади ҳам шунча баланд бўлишини англаб етсин.

Чўпонларнинг баҳорги ғалабасига бағишлаб бу ерда бўлиб ўтган кўпкари мусобақасида чавандозлар ўз маҳоратларини намойиш этдилар, оқсоқоллар юртимиз тинчлиги, элимиз бойлигини тилаб юзларига фотиҳа тортдилар.

Ўз ахборотимиз

«ЎзАС» АХБОРОТИ

Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги Халқ ижодиёти ва маданий-маърифий ишлар Республика илмий-услубият маркази, «Ўзбектеатр» ижодий-ишлаб чиқариш бирлашмаси ҳамкорликда 13-16 апрел кунлари Ҳаваскор халқ театрлари бадиий раҳбари ва режиссёрлари малакасини ошириш ўқув-семинарини ўтказдилар.

Тадбир 13 апрел куни Аброр Ҳидоятов номидаги драма театрида очилди. Унда Маданият ишлари вазирининг ўринбосари М. Абдуқундузов қисқача маъруза қилди. Шундан сўнг ўқув-семинар қатнашчилари театр бош режиссёри Баҳодир Йўлдошев саҳналаштираётган Рамз Бобожон асари асосидаги «Тоға-жиянлар» спектакли тайёргарлигини кузатдилар. Шундан сўнг режиссёр ва театр мутахассислари иштирокида давра суҳбати ўтказилди.

Ўқув-семинарнинг бошқа кунлари ҳам қизиқарли ўтди. Халқ артисти Шуҳрат Аббосов, Ўзбекистон халқ артисти Лола Хўжаева, рассом Бахтиёр Тўраев, Суръат Жалилов, Арсен Исмоилов, Бахтиёр Сайфуллаев каби санъат намояндалари билан бўлган мулоқотлар тадбир қатнашчиларида катта таассурот қолдирди. Улар, шунингдек, пойтахтимиз театрларида қўйилаётган спектаклларни бориб кўрдилар.

Ҳаваскор халқ театрлари раҳбарлари ва режиссёрлари малакасини оширишда ёрдам берган ушбу тадбир бугун ўз ишини якунлади.

ҲУРРИЯТ ОҲАНГЛАРИ

Аёлга бахт беринг, саодат беринг,
Деманг юрибдику, кулиб, жилмайиб.
Аёл кулиб туриб ўлиши мумкин,
Дунёни олиши мумкин жилмайиб.

Ўқиганда тезда ёдда қоладиган ушбу сатрлар ўз-ўзидан ҳаёлингга ўрнашиб олади. Ҳа, аёл қалби — алоҳида мамлакат. Эрка гуллар хушбўй бўй таратадилар. Бу мамлакатда турналарнинг товушидан кўкламлар уйғонади. У ерда қиш чоғи қор остида ҳам ғунчалаган атргулни кўришингиз мумкин. Агар ўша мағрур ва қудратли қалб вафосизлик кўрса саратонда совуқдан музлатади сизни, кўзларидаги мунгли саволлари ила пушаймон саҳроларига ташлайди. Истаса қутқаради. Истамаса йўқ. У пайтда у ўзи билан ҳам курашади. Зулфия Мўминованинг «Ёзувчи» нашриётида чоп этилган «Истиқлол — олтин гулим» деб номланган шеърлар тўпламидаги севги сатрларида шу гўзал туйғулар жасоратини кўрасиз.

Мен қасдма-қасд унутдим сизни,
Ялмоғиздан енгилган қирол.

«Ўз муҳаббати билан олишаётган аёлнинг қатъияти оламда мавжуд жами қатъиятларнинг энг олижанобидир» деган экан Стендал.

Олижанобликни кўнгил ва ақл яратади. У кўнгилни безовчи зумрад гул. Зумрад гул япроқларидаги байтлар гўзаллиги, кўз ёшлар тиниқлигидан ҳайратланасиз.

Тўпламга муҳаррирлик қилган шоира Фарида Бўтаева кириш сўзида шундай ёзади: «Шоир — шамолда шам кўтариб кетаётган кимсадир. У орқасидан эргашиб келаётган, ўзига ўхшаган дардманд кишиларни ҳис этиб яшайди. Уларнинг ишончларини опичлаб, изтиробларини бағрига босиб яшайди. Шоир дилгир эмас экан, халқидан, замонидан тўрт қадам илгари юрмас экан, у шоир эмас, элининг, миллатининг тилмочи эмас. Зулфия — шоира! У куйиб, куюниб ёзади, ёзганига ўхшаб яшайди, яшаганига ўхшаб ёзади. Ватан деганда жонни, жон деганда Ватанни англайди».

Мустақил юртга фуқаролик туйғуси «Истиқлол — олтин гулим» тўпламида барча туйғулардан устундир.

Тўплам ҳақидаги мухтасар сўзимни унинг қуйидаги сатрлари билан якунламоқчиман.

Истиқлол — олтин гулим,
Мен нечун жонимни қизғанай сендан
Ўғлимда, қизимда ўсган гулимсан.
Ўлимдан қўрқмагай энди Зулфия
Сен қолар изимда ўсган гулимсан.

Аёл қалби нафис булоқларининг жаннати жаранг бериб оқишини тинглмоқ истасангиз Зулфия Мўминованинг «Истиқлол — олтин гулим» тўпламини ўқинг.

Меҳринисо ҚУРБОНОВА

Ўқидик...

АЛЮМИН ОҒУСИ

«Миллий тикланиш» газетасининг шу йил 13 апрел сонида эълон қилинган «Алюминжаннат» керакми?» сарлавҳали мақола кўпчиликнинг эътиборини ўзига қаратди. Мақола тагсарлавҳаларининг ўзиёқ муаммонинг нақадар жиддий эканлигини кўрсатиб турибди: «Сариосиёда сут ичишмайди. Узунда узум ейишмайди. Дашнободликлар анордан безиб кетишган...»

Газетамиз саҳифаларида бу мавзу бир неча бор кўтарилганлиги газетхонлар ёдида бўлса керак. Собиқ Шўролар даврида экологик оқибатлари мутлақо ўйланмай қуриб ташланган бу завод, мана неча ўн йиллардирки, Сариосиё, Узун туманлари ҳудудларига катта зарар етказиб келмоқда. Юқорида тилга олинган мақола муаллифи ана шу оқибатларни батафсил тасвирлайди, аччиқ ҳақиқатни жамоатчилик ҳукмига етказади.

Алюмин заводи билан боғлиқ муаммоларнинг нечоғли ташвишли эканлигини кўриш, билиш, сезиш учун Сариосиёга, Узунга бориб аҳвол билан ўз жойида танишмоқ лозим. Бу ерлардаги бир вақтлар шовуллаб турган боғларнинг бугунги аянчли аҳволи, болаларнинг соғлиги, чорвачиликдаги танглик бугун энди ҳеч кимни бефарқ қолдирмаслиги керак.

Яқинда «ЭКОСАН» халқаро хайрия жамғармаси мутахассислари мазкур туманларда бўлиб, экологик аҳволни чуқур ўрганиб қайтдилар. Шу мавзуга бағишланган йиғилишда кўпчилик алюмин заводи етказаётган зарар ва унинг оқибатлари тўғрисида куюниб гапирдилар.

Фикримизча, бу мавзуга бутун жамоатчилик, оммавий ахборот воситалари, мутахассислар эътибор беришлари, аҳволни ўнглаш йўлидаги саъй-ҳаракатларни бирлаштиришлари лозим. Фақат шу йўл билангина муаммони ҳал этиш йўлларини излаб топиш мумкин.

«ЎзАС»чилар

ҲАМКОРЛИК РИШТАЛАРИ

Республикамиз аҳли яқинда мусулмон оламидаги икки улуғ байрамдан бири бўлмиш Қурбон ҳайитини шоду хуррамлик билан нишонлади. Мустақиллигимиз қўлга киритилгач, юртбошимиз томонидан бу байрамлар дам олиш куни деб эълон қилиниши бир пайтлар ҳақ-ҳуқуқи топталган, азалий қадриятлари деярли унутилаёзган халқимизга янада кўтаринки руҳ бағишлади. Ана шундай кунларнинг бирида газетамиз мухбири Миср Араб Республикасининг Ўзбекистондаги элчихонаси Матбуот бўлими раиси, элчихонанинг оммавий ахборот воситалари бўйича маслаҳатчиси Раъфат Ас-Сабъа билан суҳбатлашди.

— Ўзбекистон ва Миср ўртасидаги ўзаро алоқалар борасида нималар дея оласиз?

— Мамлакатларимиз орасидаги ўзаро алоқалар барча соҳаларда сезиларли даражада ривож топмоқда. Аллоҳга беадад ҳамду санолар бўлсинки, маданият ва оммавий ахборот воситалари борасидаги ўзаро ҳамкорлик алоқалари яхши йўлга қўйилди. Иқтисодий алоқалар борасида ҳам қатор ижобий қадамлар қўйилмоқда. Яқинда Мисрдан икки нуфузли делегация Ўзбекистонга ташриф буюриб, мамлакатларимиз ўртасидаги савдо-сотиқ ҳамкорлигига оид ишларни ривожлантириш юзасидан музокаралар олиб бордилар.

— Ўзаро алоқалар ривожида Сиз бошқараётган Матбуот шўъбасининг ўрни ҳақида сўзлаб берсангиз.

— Матбуот шўъбамиз ўзбек халқини Миср халқининг ўтмиши, маданияти ҳамда шу кунда қўлга киритаётган ютуқлари, айни чоғда Миср халқининг бой ўтмиш тарихи, бугунги тараққиёт одимлари билан таништириш йўлида фаол ҳаракат қилмоқда. Яқинда шўъбамиз Миср оммавий ахборот воситалари ва сайёҳлигига оид ҳамда Миср — Ўзбекистон алоқаларига доир кенг қамровли мусобақа бошладик. Бундай мусобақа ўтган йили республика телевидениеси билан ҳамкорликда ўтказилган, унинг бош соврини соҳибаси Гулпошша Эргашхўжаева бир ҳафта давомида Мисрда саёҳатда бўлиб қайтган эди. «Мулкдор» газетаси билан бирга ўтказган мусобақамиз ғолиблари эса замонавий рангли телевизор, видеомагнитофон сингари қимматбаҳо совға-саломлар соҳиблари бўлган эдилар.

Бу йилги мусобақамизга келсак, уни республика телерадиокомпанияси билан бир қаторда ўзбек, рус, тожик ва қозоқ тилларида нашр этиладиган қатор газеталарида ҳам ўтказишга азм қилдик. Ғолиблар учун Мисрга бешта бепул сафар йўлланмаси ажратилган.

Мусобақага оид мақолалар ҳар икки ҳафтада бир марта, пайшанба куни «Ўзбекистон овози», «Тасвир» газеталарида, жума куни «Мулкдор» газетасида, шанба куни эса «Правда Востока», «Нурли жол», «Овози тожик» газеталарида бериб борилади. Жами беш чиқишда мусобақага оид ўнта савол берилади. Мусобақанинг бориши республика телевидениесининг иккинчи канали орқали икки ҳафтада бир марта, шанба куни кеч соат 22.35 да, республика радиосининг «Дунё» эшиттириши орқали эса шу куни кундуз соат 14.00 да ёритиб турилади.

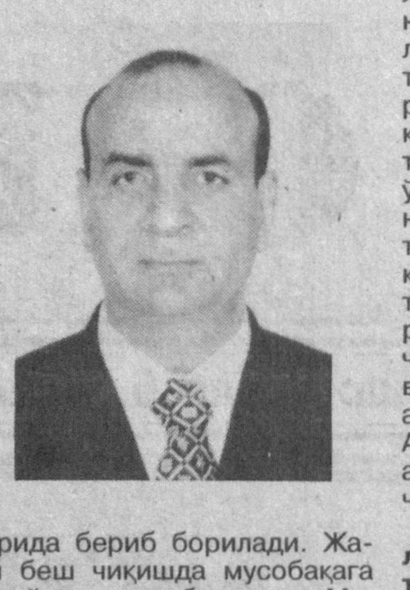

Фурсатдан фойдаланиб Ўзбекистон аҳлини мусобақада фаол иштирок этишга даъват этаман ва уларга омад тилаб қоламан.

— Шўъбангиз амалга оширган яна қандай тадбирларни тилга олишни истар эдингиз?

— Яқинда Мисрнинг Ўзбекистондаги Фавқулодда ва Мухтор элчиси доктор Маммдух, элчихонанинг маданий ишлар бўйича маслаҳатчиси доктор Самий Ҳаммад ва мен Миср телевидениеси тақдим этган «Муҳаммадун Расулуллоҳ» кўп қисмли телефилмини ўзбек тилига таржима қилиб ўзбек томошабинларига тақдим этишда фаол иштирок этган бир гуруҳ ижодкорларни ёрлиқлар билан тақдирладик. Зеро, бу филм ўзбек томошабинлари томонидан зўр қизиқиш билан томоша қилинди. Чунки у ҳақиқий Ислом дини ва унинг тинчликка, ҳамжиҳатлик, ўзаро кечирувчанликка чорловчи, ҳар қандай куч ишлатиш ва зўравонликни қораловчи, айбсиз кишиларни ўлдириш Аллоҳ таоло олдида гуноҳи азим эканлигини таъкидловчи асардир.

— Ўзбекистондаги фаолиятингиз давомида орттирган таассуротларингиз ҳақида ҳам гапирсангиз.

— Мен нафақат Мисрда, балки бутун Ислом оламида улкан меҳр-муҳаббат, шоншуҳрат қозонган, муҳаддислар султони сифатида машҳур Имом ал-Бухорий, ўз илм-иқтидори билан бутун дунёда донг таратган Аҳмад ал-Фарғоний сингари алломаларни берган ўзбек халқи юртида ишлаётганимдан чексиз фахрдаман. Ўзбекистонни Миср халқи ва раҳбарияти жуда юксак қадрлайди. Улар мамлакатда Президент Ислом Каримов раҳбарлиги остида қўлга киритилаётган ҳар бир ютуқни ўзларининг ютуқлари сингари қувонч ила қаршилайдилар. Сизнинг мустақиллик йилларидаги зафарли одимларингиз кишини қувонтиради. Сизларга бу борада янада улкан зафарлар тилаб қоламиз.

ЎЗБЕК ИСТИКОНДА ЧОЙ ИЧМАЙДИ...

Шахсий мулоҳазалар

Кейинги пайтда кўп гапирилаётган анъанавий адабиёт ва экспериментал адабиёт атамалари менга хийла эриш туюлади. Чунки Адабиёт бу — бир бутун организм. Агар бу организмда зўрма-зўраки тажрибалар ўтказилар экан, у касалга чалиниб қолиши мумкин. Шунинг учун янгиланиш жараёни бироз тийилиш, яъни парҳез билан ўтказилса, аниқки, ўзгариш табиий равишда рўй беради. Ҳозирги жараён парҳезга яқинроқ бир кўринишда давом этмоқдаки, бу шубҳасиз, яхшилик аломати.

Кўкка кўтарилиб мақталаётган Ғарб адабиётига бўлган қизиқиш биздаги тақлидчиликни ҳам кучайтириб юборди. Биз бу адабиётни ёки унга тақлид қилувчиларни инсоф қилиш фикридан йироқмиз. Аслида бу ҳам керак, зеро, адабиётдаги буюк «портлашлар» тақлидлардан сўнг рўй беради. Лекин биз кимга ва нималарга тақлид қилаётганимизни илғаб олмоқчимиз.

Кўплар тилдан қўймаётган Камю, Фрейд, Кафка каби ёзувчи ва файласуфларни баҳоли қудрат ўргандик ва билдикки, уларнинг кўплари ўзларининг носоғлом вужудларида кечган дардларни, оғриқларни қоғозга тўккан улуғ тафаккурли кишилар экан. Биз уларни ўқий бориб, ҳам қувондик ва бироз иштибоҳга бордик. Қувончимизнинг сабаби, улар Шарқ файласуфларидан, тўғрироғи, бизнинг буюк аждодларимиздан озиқланганликларини англаганимиз бўлди. Бизни хийла ўйлантириб қўйган жиҳати эса уларнинг даҳрийликка асосланган фикрлаш тарзидир. Уларни ўқиб, ўрганиш мумкиндир, лекин, назаримизда, кўпчиликка асло тарғиб қилиб бўлмайди. Зеро, даҳрийлик қандай шўришлар олиб келганлигини кўрдик, билдик.

Масалан, Камюнинг бадиий асарларини ўқир эканмиз, ўзимизни рутубатли ҳавода узоқ қолиб кетгандек ҳис қилдик. Бош оғригандек бўлди, тана оғирлашди ва юрак эзилиб-эзилиб сиқилди.

Шундан сўнг биз, бу асарларда эзгуликка хизмат қилиш даъвоси борми, йўқми, дея ўйланиб қолдик. Шеъриятнинг ўрни эзгулик билан ёвузлик ўртасида кетаётган жангнинг марказидадир, деган гап бор. Бу гап бус-бутун Адабиётга ҳам тааллуқли бўлса керак, бизнингча.

Дейлик, ўзбек истиконда чой ичмайди, ичса ҳам, аввало иссиқ чойнинг ҳароратидан иссиқ истиконни ушлашга қийналади, бир-икки хўплашдаёқ лабларининг устию бурни терлаб, нохушлик сезади ва асосийси, бунақа чойхўрликдан мириқолмайди. Хуллас, улар (яъни тақлидчилар) бизга истиконда чой тутишмоқчи, шунингдек, ундан ҳузур қилишимизни ҳам исташмоқда. Хўш, улар бизга бу «ҳузур»ни қай йўсинда беришмоқчи? Айтайлик, чой ичиб юрган ўзбекнинг боши оғрийдими, ёзда ичса, терлаб-терлаб, танасидаги борки дард чиқиб кетади. Қолаверса, иссиқнинг таъсири ҳам урмайди. Улар эса бу ҳақда гапирмайдилар: истиконда чой ичиб бўлганингиздан сўнг унинг остида ёқимсиз ёйилган шамаси қолади ва истиконнинг ушланган ён қисмида бармоқ излари кўринади. Бу жуда нохуш ва кўнгилни беҳузур қилиши мумкин. Улар ана ўшаларни тасвирлайдилар ва кўникилмаган (шарқона табиатга зид), ғайритабиийдек туюлган бадиийлик баъзи кишиларни қизиқтириб қолиши ҳам мумкин. Лекин бу кўнгил алағдалиги бизга нима беради?..

Биз юқорида эслаган ва кўпчилик томонидан Ғарбнинг улуғ ёзувчи ҳамда файласуфлари деб эътироф этилган кишилар (шубҳасиз, улар етук тафаккур соҳибларидир) ўзларининг бундайин бадиий-фалсафий ифода маҳоратларига дунёни, аввало, инсонни чуқур ўрганиш, кузатиш асносида эришганлар. Улар, ўзларининг таъбири билан айтганда, дунё ва инсон ҳаётига хос «абсурд»ни, яъни маъносизликни биринчи планга олиб чиқадилар. Ваҳоланки, дунё ва инсон ҳамда унинг бирор ҳаракатидан маъною натижа топа олмайдилар. Уларнинг фикрича, ҳаётдаги ҳар бир чизиқ абсурдга олиб боради. Бу уларнинг «кашфиёти», айтиш мумкинки, ўта пессимистик дунёқараш. Балки шунинг учун ҳам улар «рутубатли ҳаволарда» кезарлар?!

Бир қарашда уларнинг бу хулосасида ҳақиқат бордек туюлади. Лекин...

Бизнингча, улар ўзларининг бу «кашфиёт»ларига Шарқ сўфийлик таълимотининг Фано ва Бақо тушунчаси орқали келган бўлсалар керак. Тўғрироғи, шундайлиги аниқ. Лекин нега энди уларда ҳеч бўлмаса бир чимдим нур ҳам кўринмайди? Манзиллари фақат қоронғулик. Зеро, буюк сўфийларнинг асарларини ўқирkансиз, ҳузурбахш бир нурга чўлғаниб борасиз. Қалбингизда буюк умид уйғонади. Тўғри, улар ҳам бу дунёни писанд қилмасликка, унга берилмасликка ундайдилар. Аммо покиза тан ва пок руҳ билан яшаб ўтишни, охир-оқибат улуғ натижага эришишни тушунтирадилар. Улар ҳам бир умр инсон руҳи, қалби ва нафсини тафтиш қилдилар. Хулоса эса бутунлай бошқача, унда гап нимада экан?

Бизнингча, Ғарб ижодкорлари Иймон тушунчасини англолмай, тўғрироғи, ҳис қила олмай, унинг нуридан бебаҳра бўлиб ўтганлар ва шунинг учун ҳам уларнинг фалсафий хулосаларида ёруғлик йўқ. Агар олам ва одамни ўрганиш улар қилган «кашфиёт»га, яъни абсурдга олиб келар экан, унда яшашдан маъно не? Эзгулик қайда қолади? Ахир, Адабиётнинг вазифаси эзгулик учун кураш деди-ку!

Ғарб ёзувчиларини бизга «таништираётганлар» ўқувчиларни кўпинча савиясизликда айблайдилар. Бўлса бордир. Аммо биз шуни ҳам айтмоқчимизки, бир пайтлар Хемингуэй, Булгаков, Айтматов каби «мураккаб» услубли ёзувчиларнинг асарлари Ўзбекистон учун анча катта бўлган ададларда босиб чиқарилди. Буни қарангки, мазкур китобларни бир йил ўтар-ўтмай китоб дўконларидан топиб бўлмай қолди. Аминмизки, улар ўшанча ададларда қайта нашр этилса, яна тездагина сотилиб кетиши аниқ. Биз эса, очиғи, бу китоблар шу қадар тез сотилиб кетишини ўйламаган ҳам эдик. Демак, ўзбек китобхони у қадар савиясиз эмас, фақатгина нурга, зиёга ташна экан, холос. Шунингдек, жуда катта ададларда нашр этилаётган ва ўқилишию тушунилиши анча қийин бўлган Шарқона фалсафага оид ҳамда диний-фалсафий асарларнинг дўконларда турмаётганлигини кўриб ҳам биз миллатимизнинг зиёга ташналигидан қувонамиз.

Хўш, унда Адабиётга янги йўналишлар олиб киришни орзулаган ижодкорлар қандай йўл тутишлари лозим? Айтайлик, «димиқиб» бўлсада, анъанавий услубда ёзаверишлари керакми? Йўқ, асло! Аслида кучли истеъдод соҳиби анъанавий йўлда ҳам зўр асар ёза олиш мумкин, илло эски йўлдан янгича бориш мушкулроқ. Агарда янги услуб яратмоқчи бўлсалар, Ғарб тафаккурининг энг гўзал намуналарини ўзлаштириб, Шарқона фикрлаш билан уйғунлаштириб (Булгаков ва Айтматовнинг муваффақияти ҳамда севимлилиги ҳам шунда бўлса ажабмас), бир тер тўкиб кўрсинлар. Бизнингча, шунда бирор нарсага эришиш мумкин. Айтмоқчимизки, чойни истиконда эмас, ҳеч бўлмаса финжонда ичайлик, бунга чидаш мумкин (бу, энди, шунчаки ўхшатиш, холос).

Бизда Ғарб ва Шарқ бадиий услубларини уйғунлаштиришга уринаётган, шунингдек, яхши натижаларга эришаётган ёзувчилар йўқ эмас. Хуллас, ҳозирги адабий жараён ана шу манзилга элтишига шубҳамиз йўқ.

Бизнинг ақлимиз етган гаплар шу бўлдики, асло нуқсонсизликка даъвогар эмасмиз.

Наби ЖАЛОЛИДДИН

МАЗМУН УМРДАН АЗИЗ

Руҳият иқлимлари

Вақт бағоят мураккаб, кўп қиррали ва қамрови кенг тушунчадир. Унда улкан илмий, фалсафий маъно бор. Вақт — ортда қолаётган ўтмиш ва олға чорлайдиган келажакдир.

Вақт мажозий маънода ўзи учун боқийдир. Яъни абадий давом этувчандир. У чексиз, поёнсиз ва ниҳоясиздир. Вақтнинг ибтидоси ҳам, интиҳоси ҳам номаълум. Бир сўз билан айтгандан, вақт лаҳзада ўтади-ю, лаҳзада яна туғилаверади. Инсон ақл-заковати вақтни ҳисоб-китоб қилишни жиловлаб олган.

Дунёдаги мавжуд ҳамма нарсалар ва ҳодисалар вақтга боғлиқ ва муқаррар вақтнинг таъсирига учрайди: «Вақт ҳамма нарсага ўз таъсирини ўтказади: йилларнинг поёнсиз халқаси номини ҳам, ҳатто тақдирни ҳам ўзгартира олади» (Афлотун). Донолар қайд қилганидек, вақт занжири даврни даврга улайди. Замон вақтнинг фарзанди, вақтни тўсадиган куч йўқ. Одам вақтга қарамдир, вақт эса ҳеч кимга қарам эмас.

Вақт маълум маънода тарих ҳам демакдир. Тарих ғилдирагини эса орқага айлантириб бўлмайди. Демак, вақт олиб кетганни асло қайтариш мумкин эмас. Инсоният хатоларини ҳам вақт тузатади. Шунга кўра ўтмишга эътибор бермаган келажакни режалаштира олмайди. Зеро, ўтмишсиз келажак йўқ. Инсон ҳам авлодлар хотирасисиз яшай олмайди. Хотира ўтмишни келажак билан боғлайди.

* * *

Инсон умри вақтнинг бир қисми, унинг парчасидир. У вақт мангулигида йилт этган шаъм демакдир. Умр тушунчаси инсоннинг дунёга келиши ва уни тарк этиш жараёнидаги бутун яшаш тарзини, истисносиз унинг барча ва бутун фаолиятини ўз ичига олади. У инсонга атиги бир марта бериладиган тенги йўқ бойлик ва буюк неъматдир. Умр азиз, вақт эса ундан ҳам азиз.

Вақт — олий ҳакам. Ҳар қандай умр вақт олдида ҳисоб беради. Вақт биргина йўналишга эга. У фақат олға томон ҳаракатланади. Вақт умримизни, яшаш соатларимизни, амалларимизни сарҳисоб қилиб туради. Бу сарҳисобга ҳеч ким аралаша олмайди. Вақтдан шафқат ёки мурувват сўраб бўлмайди. Бинобарин, умр қадри, унинг мазмуни ҳар бир кишининг барҳаёт чоғида кўрсатган саҳоватли амалий фаолияти ва хайрли ишлари билан белгиланади ва баҳоланади.

Йил фаслларига ўхшатиб, умрни тўртта босқичга бўлувчилар ҳақлидирлар. Дарҳақиқат, ҳар биримизнинг ўз баҳоримиз, ўз ёзимиз, ўз кузимиз, қишимиз бор. Ҳамма гап ана шу умр фаслларини қандай ўтказишда.

Хўш, биз бундан ҳамиша ҳам тўғри ва унумли фойдаланаяпмизми? Бу саволга жавоб бериш анча мушкул. Аввало шуни айтиш жоизки, умр қисқа. У кўз очиб—юмгунча ўтиб кетади. Тадқиқотлар шуни кўрсатадики, қарға 200 йил яшар экан. Инсонга эса ўртача 70-80 йил раво кўрилибди. Шундан тахминан 23 йили уйқуга, 12-14 йили болалик чоғларига ва 6 йили овқатланишга тўғри келар экан. Сўнг киши ўқийди, ҳунар ўрганади ва етук инсон бўлишга ҳаракат қилади.

Соат куранти маълум дақиқада «бонг» уриб туради. Ҳар бир «бонг» фурсат бамисоли отилган ўқ каби ўтиб бораётганидан воқиф қилади, вақтга нисбатан лоқайд бўлмасликдан бизни огоҳ этади. Ҳар дақиқа, ҳар лаҳза, ҳар он ғанимат эканлигини уқтиради. Бу объектив жараённи тўғри англаган шоир Эркин Воҳидов эса ўзининг қуйидаги сатрлари билан бизни янада сергак ва ҳушёр бўлишга чақиради:

Бош тебратар соат
кафгири,
Дер: қадримни
билмас одамлар.
Секундларим гавҳар
ҳар бири,
Нега парво
қилмас одамлар?!
Бош тебратар соат
кафгири,
Шошил одам,
ўтмоқдадир он,
Ҳар нарсанинг
бўлар охири
Бош тебратиб қолма
сўнг инсон.

Одамзот ҳаёти тежалган вақтга қараб узаяди. Шу боис арзимаган майда-чуйда ва фойдасиз нарсаларга керагидан ортиқча вақт сарфлаш ўринсиздир. Турмуш донолиги қулай фурсатни қўлдан бермаслик керак, деб уқтиради. Вақтни бой бериш эса оқил киши учун энг оғир йўқотишдир.

Вақтдан оқилона ва унумли фойдаланиш унинг аҳамиятини оширади. Шунга кўра соғлом ақл соҳиби ўзини ҳам, ўзгаларнинг ҳам вақтини зое кетказмайди. Ҳаёт тақозо этган ҳар қандай иш ва муаммоларни кечиктирмай ўз вақтида бажаради ва ҳал қилади. Муддатни чўзиш, сусткашлик эса осон ишни ҳам мушкуллаштиради, қийин ишни чорасиз бир аҳволга олиб келади.

Ҳаётнинг ўлчови умр узунлигида эмас, балки биз ундан қандай фойдалана олганимиздадир. Бунинг маъноси вақтни тежаш, уни тўғри тақсимлаш, режалаштириш ва шу асосида вақтдан мақсадга мувофиқ фойдаланиш демакдир. «Агар сен ҳам ақлий кишилар сафида бўлгинг келса, ҳар куни бир марта ё ҳафтада бир марта, ҳеч бўлмаса, ойда бир марта ўзинг ўзингга ҳисоб бер! Ўтган умрингни қандай ўтказибсан: на жамиятга ва на ўзингга фойдали бирор иш қилибсанми?» (ўзбек ҳикмати).

Ҳаёт тасдиқлаганидек, ҳар қандай умр эмас, балки мазмунли ўтказилган умргина бахт—саодат ҳисобланади.

Зайниддин ИСАМУҲАМЕДОВ,
кекса журналист

УСТОЗИГА СОДИҚ РАҚҚОСА

Эътироф

Қадимий Хива шаҳрининг обидаларини томоша қиларканмиз, «Ўзбекрақс» бирлашмаси Хоразм вилояти бўлимининг раққосаси Света Худойберганова шундай деб қолди: «Бу минораларнинг ўзига хос алоҳида-алоҳида ҳаёти бор... Қадимий тарихга эга бўлган бу обидалар халқимизнинг урф-одати, расм-русумлари, анъаналари, умуман, кўп асрлик тафаккури билан чамбарчас боғлиқ. Концерт дастуримиздан ўрин олган «Хива миноралари» рақс композициясини томоша қилсангиз, худди шу каби қадимий афсоналар оламига саёҳат қилгандай бўласиз, деб ўйлайман».

Ҳақиқатан ҳам Ўзбекистонда хизмат кўрсатган артист, таниқли балетмейстер Гавҳар Матёқубова саҳналаштирган «Хива миноралари» композициясини томоша қилганимда Хива миноралари ранг-баранг бўёқларда жонлашиб, ҳаракатга кириб, халқимиз тарихининг баъзи саҳифалари кўз олдимда жонланди. Нафақат мутахассис, оддий бир томошабин сифатида раққоса Света Худойберганова яратаётган Хива маликаси образи мени чуқур ҳаяжонга солди. Раққосанинг қўл ҳаракатлари, бош, елка силкинишлари, икки-уч дақиқа саҳнада қотиб қолиши чуқур маънога, фикрга уйғунлашиб, барча ҳис-туйғуларимни уйғотиб, мени яна ўтмишимизга етаклар эди. Ўн дақиқа «Хива миноралари» хореографик моноспектакли раққоса Света Худойбергановaнинг катта истеъдоди, маҳоратидан далолат беради. Концертдан сўнг раққосага бир неча савол билан мурожаат қилдим.

— Айтингчи, қачондан рақсга туша бошлагансиз? Махсус рақс мактабида таълим олганмисиз?

—Мен етти ёшимдан рақсга тушганман. Бадиий ҳаваскорлик тўгарагида доимий устозим Гавҳар опа Матёқубовадан биринчи бор «Лазги» сирларини ўргана бошлаганман. Беш йил Тошкент хореография билим юртида таълим олдим. Билим юртини тугатиб Хонқа тумани «Сарапоён» ашула ва рақс ансамблида ишладим. Кейинчалик Хоразм Маданият ишлари бошқармаси қошидаги «Хоразм гуллари» ансамблида ва Комилжон Отаниёзов номидаги Давлат филармониясида меҳнат қилдим. Бугунги кунда эса «Ўзбекрақс» бирлашмаси Хоразм вилояти бўлимида устозим Гавҳар опа билан ижод қилмоқдаман.

— Билишимча, сизни Тошкентдаги бир неча профессионал рақс ансамблларига ишга таклиф этишган. Қизиқ, нима учун бу таклифларни қабул қилмагансиз?

— Хоразмда туғилганман ва Хоразм рақсларисиз ўзимни тасаввур этолмайман. Сиз мутахассис сифатида яхши биласиз, «Лазги» рақсининг ўн бир тури мавжуд. Бу рақсларнинг билимдони Гавҳар Матёқубовадир. Ҳали ҳеч ким бу рақсларни у кишичалик ўзлаштирмаган. Менинг биттаю-битта орзуим «Лазги»нинг барча турларини чуқур ўрганиш. Албатта, Тошкентда ишлашнинг яхши томонлари кўп. Телевидение, газета ва журналлар эътибори... Вилоятда эса, эътибор унчалик катта эмас. Лекин шуни айтиш керакки, вилоятимиз маданият ишлари бошқармаси бошлиғи Йўлдош ака Юсупов қўлларидан келганча биз раққосаларни, хонанда ва созандаларни ҳар томонлама қўллаб-қувватлашга ҳаракат қиладилар. Асосийси, мен ижодим, меҳнатим, изланишларим узилиб қолмасин дейман. Ниятим — устозим Гавҳар опанинг санъатига содиқ қолиш. У киши мен каби раққосаларнинг профессионал маҳорати ошиши учун биз билан тинимсиз изланадилар. Агар у кишининг ва қизларимизнинг шуғулланишларини кўрмоқчи бўлсангиз, репетициямизга келинг.

Таклиф маъқул бўлиб, репетиция жараёнида қатнашишга аҳд қилдим. Гавҳар Матёқубова талабчанлик билан машқни олиб борарди. Қаҳрамоним Света Худойберганова терга ботиб, устози талаб қилган ҳаракатни қайта-қайта такрорлайди. Кўзларида фикр, рақс ҳаракатларида эса куч-ғайрат, мардлик ва жасорат сезилиб турибди. Чуқурроқ назар солиб, Света «Тўмарис орзулари» рақс композицияси устида ишлаётганини пайқадим. Машқ тугаб, Гавҳархон менга яқинлашди. Мақсадимни билгач, шундай деди: **«Шогирдим Светадан хурсандман. Унинг ютуқларидан фахрланаман. У бугун нафақат уста раққоса, менинг биринчи ёрдамчим ҳам. Света изланиш машаққатларидан сира чўчимайди. У қандай ишлашни билади, ҳамиша ақл билан изланади. Ақл билан ишлаш раққосанинг фазилатидир».** Шундан сўнг Света ижросида бир неча рақсларни кўрдик... «Ушлини уфориси», «Хоразм лазгиси», «Тоғ қизи», туркча, афғонча, арабча, тожикча рақслар ҳар бири кичик бир қисса. **«Бизнинг раққосаларимиз нафақат Хоразм ўйинларининг, балки «Тановар», «Муножот», «Дилхирож» каби мумтоз рақсларнинг ҳам устасидирлар,** — дейди Г. Матёқубова. — **Бу рақсларни биз 1998 йили Франция, Туркия ва Ҳиндистонда ҳам намойиш этиб катта олқишларга сазовор бўлганмиз. Гап келганда шуни айтиш керакки, Ўзбекистонда хизмат кўрсатган санъат арбоби Юлдуз Исматованинг меҳнатлари катта бўлди».**

Балетмейстернинг сўзларини эшитиб, қизларнинг репетициялари, концертларини кўриб бу вилоятда уста раққоса Света Худойберганова кабилар борлигидан, Гавҳар Матёқубова ижодидан, ёш раққосалар санъатидан фахрланиб кетдим. Уларга омад, сабр-тоқат тилаб, хайрлашдим.

Аҳмаджон РАҲИМОВ,
санъатшунос

ИСТИҚЛОЛ ЮЛДУЗИ

Апрел ойининг 9—10 кунлари халқимиз она Ватанимиз тарихидаги иккита қутлуғ воқеани ёд этди. Оламшумул аҳамиятга молик бўлган ушбу воқеаларнинг бири — улуғ бобокалонимиз Соҳибқирон Амир Темурнинг, иккинчиси — ўзбек миллий романчилик мактабининг йўлбошчиси Абдулла Қодирийнинг таваллуд топган кунлари эди.

Ватан учун Амир Темур
неча бор зафар қилди,
Ватан унга от миндириб,
яна музаффар қилди,
Она халқим келажакка
буюк бир сафар қилди —
От елдирсанг елга кўрсат
шаштингни, суръатингни!

Боболаримиз Ватан олдидаги хизматлари билан вақт маъносидаги елдан — йиллардан, асрлардан ўзган, шашти баланд, суръати баланд шахслардир. Бирининг таваллудига 663 йил, иккинчисиникига 105 йил бўлди. Бироқ улар ўзларини эмас, асрларни қаритмоқдалар — ҳамон кўнглимизда барҳаёт яшамоқдалар.

Ўша кунлари ҳар бир ватандошимиз юрагида уларнинг ёдлари уйғонди. Қабрлари, ҳайкаллари пойларига гуллар қўйилди. Ота-оналар ўз фарзандларига улуғ бобокалонлари ҳақида ёдномаларни, ҳикояту афсоналарни сўзлаб бердилар. Мактабларда, дорилфунунларда улуғ бобокалонларимиз сабоқлари ўтилди.

* * *

Ана шундай тадбирлардан бирини Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси ташкил этди. Эрта тонгдан уюшма раиси Абдулла Орипов, оқсоқол адиблар Шукурулло, Назармат, Йўлдош Сулаймон бошчилигидаги бир гуруҳ ёзувчилар ва ёш ижодкорлар Абдулла Қодирий яшаган маҳаллага — Самарқанд дарвоза томонга йўл олишди. Машҳур адибнинг Камолон қабристонидаги рамзий қабрини зиёрат этишди. Ул зотнинг муборак суратлари тасвирланган қабртош остига гуллар қўйишди.

Қабр бошидан қайтаяпмиз-у, ёш Анварнинг дўсти Насибга ёзган марсияси — Абдулла Қодирийнинг «Меҳробдан чаён» романидаги шеъри беихтиёр кўнгилдан кечди:

Очилмай сўлса ҳар гул ғунчаси
пиру жувон йиғлар,
Эмас пиру жувон, балки ҳама
аҳли жаҳон йиғлар.

Ажал яғмогари боғи зако ичра
узиб занжир,
Раҳмсиз эзса маъсум лолаларни,
чун хазон йиғлар.

Насимим кетди оламдин мени қайғу
аро ташлаб,
Кўзимдан оқса хун ҳеч бир ажаб йўқ,
чунки қон йиғлар.

Жаҳонда эрди танҳо мен ятимга
ҳамнишин, дилдор,
Ғарибликнинг диёрида адашкан
нотавон йиғлар.

* * *

Абдулла Қодирий номидаги Тошкент давлат маданият институтида ҳам адиб таваллудининг 105 йиллигига бағишланган хотира кечаси бўлди.

Институт ректори Азиз Тўраев кечани очаётиб, келгуси йилдан бошлаб, ҳар йили 1 апрелдан 10 апрелгача — ўн кун давомида институт миқёсида анъанавий қодирийхонлик кунлари ўтказилишини маълум қилди.

Ёзувчилар уюшмаси раисининг биринчи ўринбосари Йўлдош Сулаймон, Ўзбекистон халқ ёзувчилари Ҳамид Ғулом, Иброҳим Раҳим, адабиётшунос олимлар Умарали Норматов, Собир Мирвалиев ва бошқалар Абдулла Қодирийнинг ҳаёти ва фаолияти ҳақида ёрқин хотиралар айтдилар.

Даврада Абдулла Қодирийга бағишланган шеърлар ўқилди.

Улуғ отдошларим мақоми юксак,
Мен шогирд эрурман гарчанд аларга,
Ҳар нечук бир гапни айтмоғим керак,
Осон бўлмаган ҳеч Абдуллаларга...

Ҳа, атоқли шоиримиз Абдулла Орипов айтганидай Абдулла Қодирий истибдоднинг қоп-қора тунини ёритиб турган истиқлол юлдузларидан бири эди.

Қора тун йўқолди, лек юлдуз қолди,
У мангу порлагай юрт осмонида.

Рустам МУСУРМОН

МУСИҚА ФЕСТИВАЛИ

Яқинда Мухтор Ашрафий номидаги Тошкент давлат Консерваториясида Хор мусиқасининг навбатдаги фестивали ўтди.

Фестивални ўтказишдан мақсад мустақиллик туфайли қўлга киритилган ютуқларни тарғиб қилишда хор мусиқасининг аҳамиятини ошириш ҳамда ўсиб келаётган ёш кадрларга эътиборни кучайтириш, хор жамоаларининг ишларини оммалаштириш ва тажриба алмашишдан иборат, 400га яқин ўқувчи иштирок этган бу тадбирда Ўзбекистон Телерадиокомпанияси, консерватория театр-студияси, Маданият, Педагогика институтлари, Ҳамза номидаги мусиқа билим юрти, Самарқанд, Навоий вилоятлари лицейлари, Успенский, Глиэр мактаблари, Навоий вилояти ва Учқудуқ шаҳри мусиқа мактаби, шунингдек, Тошкент шаҳрининг 18, 27-, 64-мактаб-интернатлари хор жамоалари иштирок этдилар. Тадбир сўнгида фестивал қатнашчиларига фахрий ёрлиқлар топширилди.

М. КАРИМОВА

Пойтахтимиздаги 254-мактабда «Алпомиш» достонига бағишланган адабий-бадиий кеча ўтказилди. Кечада таниқли фолклоршунос олим, профессор Малик Муродов «Алпомиш» достоннинг ғояси, тарбиявий аҳамияти ҳақида сўзлаб берди.

Кеча сўнгида мактаб ўқувчилари «Алпомиш» достони асосида саҳна кўринишлари намойиш этдилар.

Р. АЛЬБЕКОВ суратга олган

УСТОЗ

Авлодларга илму ҳунар ўргатиб, эл-юрт эъзозига эришган атоқли инсонларни кўпчилик Устоз деб шарафлашади. Чиндан бундай унвонга мушарраф бўлиш ҳар кимга ҳам насиб этавермайди. Узоқ йиллар Тошкент Давлат университетида адабиёт илмидан бир неча авлодга сабоқ берган таниқли адабиётшунос олим, таржимон Озод Шарафиддинов ҳар жиҳатдан бундай мўътабар номга лойиқдир.

Ҳақиқий олимларнинг айтган сўзлари унит бўлмайди, ёзган асарлари эскирмайди. Озод Шарафиддиновнинг илк асари — «Замон, қалб, поэзия» китоби нашр этилганига ўттиз олти йил бўлибди. Бугунги кун адабий жараёнини кузатиб бораётган ўқувчилар баҳс-мунозараларда, адабий-танқидий мақолаларда ушбу китоб тез-тез тилга олиниб турганига гувоҳ бўладилар. Бунинг боиси нимада? Озод Шарафиддиновга хос принципиаллик, теран таҳлил ва муросасиз асосли танқид олимнинг бу асаридаги ҳар бир мақолага хос фазилатлардир. Айни шу фазилатлар 60-йилларнинг бошидаёқ замонавий ўзбек адабиётшунослигининг янгича таҳлил йўналишларини белгилаб олишда, адабий танқидчиликда холислик ва фаолликнинг етакчи тус олишида сезиларли таъсир кўрсатгани ҳам сир эмас.

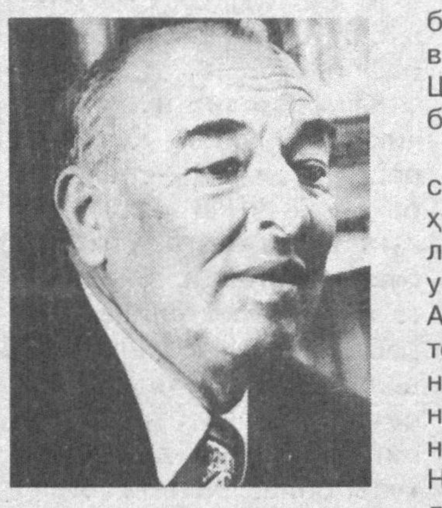

Устознинг матбуотдаги ҳар бир чиқиши адабий жамоатчиликда яхши маънода гап қўзғар — кўпчиликни мунозарага тортар, ёш шоир ёки ёзувчи ўзининг илк қадамларига Озод Шарафиддиновнинг назари тушишини чинакам омад санарди. Олимнинг «Адабий этюдлар», «Истеъдод жилолари», «Биринчи мўъжиза», «Ҳақиқатга садоқат», кейинги йилларда чоп этилган «Чўлпон», «Чўлпонни англаш» номли китоблари республикамиз адабий ҳаётида ўзига хос воқеалар бўлди. Шўро даврида ўзбек адабиётшунослигида юзага келган мунозарали масалаларда Озод Шарафиддинов доимо прогрессив томондан туриб, ўша давр учун қалтис ҳисобланган масалаларда ҳам адабиётнинг азалий қадриятларини ёқлаб чиқди. Олимнинг журъати, жасорати ва курашчанлиги, айниқса, ёш ижодкорларга куч-қувват, ғайрат бағишларди. Юқорида номлари тилга олинган ва бошқа асарларида Озод Шарафиддинов XX аср ўзбек поэзияси ва прозасининг тараққиёт йўлларини, Чўлпон, Фитрат, Абдулла Қодирий, Абдулла Қаҳҳор, Шайхзода, Ғафур Ғулом, Миртемир, Зулфия, Асқад Мухтор, Саид Аҳмад, Одил Ёқубов, Пиримқул Қодиров каби сўз санъаткорлари ижодини теран таҳлил қилиб берди. Шунингдек, адабиётимизнинг навқирон намоёндаларига айланган Эркин Воҳидов, Абдулла Орипов, Ўткир Ҳошимов, Неъмат Аминов каби ўнлаб истеъдодларнинг вояга етишида ҳам Озод Шарафиддиновнинг хизмати бор.

Устоз олимнинг таржима соҳасидаги баракали ижоди ҳам алоҳида эътиборга лойиқ. Ўзбек китобхонлари унинг таржимасида Хўжа Аҳмад Аббоснинг «Ҳиндистон фарзанди», П. Мерименинг «Карл IX салтанатининг йилномаси», А. Рыбаковнинг «Арбат болалари», Қ. Нажмийнинг «Баҳор шабадалари» романларини, Л. Толстой, В. Белинский, Н. Добролюбов мақолаларини, И. Буничнинг «Партиянинг олтинлари» асарларини ўқишга муваффақ бўлишди.

Қисқа муддат ичида адабий жамоатчилик тилига тушиб, маданий ҳаётимизда ўз ўрнини топиб бораётган «Жаҳон адабиёти» журналини ташкил этишда ва унинг самарали фаолият кўрсатишини таъминлашда Озод Шарафиддинов ўз куч-ғайратини аямай сарфлаб келмоқда. «Меҳнат шуҳрати», «Буюк хизматлари учун» орденларига, Беруний номидаги Ўзбекистон Давлат мукофотига сазовор бўлган, «Ўзбекистонда хизмат кўрсатган фан арбоби» устоз адиб ва атоқли олим Озод Шарафиддинов шу кунларда ўзининг 70 ёшини қаршиламоқда. Кўпминг сонли газетхонлар номидан меҳрибон мураббий, ажойиб инсон, заҳматкаш адабиётшунос Озод Шарафиддиновни қутлуғ 70 ёшлари билан табриклаб, устозга соғлиқ ва ижодий зафарлар тилаймиз.

Айни кунларда 70 ёшга тўлиши муносабати билан ўтказиладиган тадбирларга тайёргарлик кўриб, банд бўлишига қарамай, Озод Шарафиддинов Покистонда ўзбек ва урду тилларида чоп этилган ёзувчи Дадахон Нурийнинг «Покистон «Олтин девор» тирқишидан» номли китобига ўз муносабатини билдирди. Қуйида сиз Ўзбекистон Дўстлик Жамиятлари Кенгаши катта мажлислар залида бўлиб ўтган шу китоб тақдимотида ўқиб берилган профессор Озод Шарафиддинов сўзи билан танишасиз.

ТАҲРИРИЯТ

Муҳтарам хонимлар ва жаноблар!

Бетоблигим туфайли бу қутлуғ йиғинда шахсан иштирок эта олмаётганимдан таассуфдаман.

Дадахон Нурийнинг Исломободда ўзбек ва урду тилларида нашр этилган «Покистон «Олтин девор» тирқишидан» китобининг тақдимоти Ўзбекистоннинг бугунги адабий ҳаётида катта ҳодисадир. Негаки, адабиётлар ҳамиша халқлар ўртасида дўстлик элчиси бўлиб келган. Дадахон Нурий ўз ижодида фидойилик билан шу анъанани давом эттираётган, бу йўлда катта хизматлар қилаётган ўзбек ёзувчисидир. Унинг асари алоҳида китоб бўлиб босилишидан аввал янги ташкил этилган ўзбек журнали — «Жаҳон адабиёти»да эълон қилинди ва ўқувчилар томонидан жуда илиқ кутиб олинди. Мана энди эса у алоҳида китоб сифатида минглаб ўзбек хонадонларига кириб боради. Менга қолса, у шунчаки оддий китоб эмас, балки ўзбек хонадонига экилган бир нав-ниҳолдирки, кўп ўтмай дўстлик боғида тотли ва хушбўй ҳосил беради. Бу китоб нафақат ўзбекнинг бугунги Покистон ҳақидаги тасаввурини бойитади, балки шу муборак ўлкада яшовчи меҳнаткаш ва мушфиқ халққа нисбатан муҳаббат ва эҳтиром туйғуларини ҳам тарбиялайди. Мен бир адабиётшунос сифатида шундай китобнинг дунёга келишида жиндай ҳисса қўшаолганимдан ғоятда мамнунман. Мен бу китобда номим XX асрнинг энг буюк намояндаларидан бири бўлмиш доктор Абдул Қодир Хоннинг номи билан ёнма-ён тургани билан ҳам ифтихор қиламан. Доктор Абдул Қодир Хон бугун мусулмон дунёсининг илмий заковати битмас-туганмас эканини, Шарқ одами бугун ҳам жаҳон фанининг энг юксак чўққиларини забт этишга қодир эканини намойиш этаётган улуғ олимдир. Доктор Абдул Қодир Хоннинг адабиётни чуқур билиши, ғоятда инжа диди ҳам кишини лол қолдиради.

Муҳтарам дўстлар!

Биз ғоятда мураккаб, ғоятда сершовқин, сермашмаша бир дунёда яшаяпмиз. Баъзан бу дунё меҳваридан чиқиб кетгандек, бир томонга оғиб кетаётгандек туюлади. Ўйлайманки, бундай дунёда омон ҳаёт кечиришнинг бирдан-бир йўли дўстлик ва муҳаббатдир. Шу қутлуғ ишга жиндай бўлса-да ҳисса қўшаолган одам ўзини бахтиёр ҳисоблаши мумкин.

Озод ШАРАФИДДИНОВ,
профессор
9.IV.99 й.

Гулчеҳра НУР

ПАРВОЗ ФАРЗАНДИ

Устоз Озод акага

Сиз — ПАРВОЗ ўғлони, КЎКнинг ўғлони,
Кимсиз? — айтиб турар ОЗОД отингиз.
Дилга жойлагансиз НУРни — туғрони,
ҲАҚИҚАТ — сиз тузган эътиқодингиз.

Ҳар кун улкан йўлни босиб ўтар шамс,
Бошин силаб юртлар ҳар биттасини.
Сиз ҳам ТОНГ бўласиз, шомга қасдма-қасд,
Чақнатиб ИСТЕЪДОД харитасини.

Шундай тўлғоқли пайт, шундай собир пайт
Биз айтар сўзимиз ташвишин еймиз.
«Қаҳҳор не деркинлар?» — дер эдик бир пайт,
Энди «Озод ака не дерлар?».. — деймиз.

Устоз, сизга тақдир — тўлдириб турмак
Қуриб қолаёзган РОСТЛИК ҳовузин.
Шунданми, эгилмас, чекинмас юрак —
Азоблари бўлди узундан-узун.

Тийра йўллар аро сийратингиз — ОҚ,
Изтироб бунёди — ёруғ хатингиз.
Шогирдлар умрида бор бўлсин узоқ
ЖАСОРАТ — сиз тузган салтанатингиз...

БОТУНИНГ ҚИЗИ

Ёднома

Боту адабиётда чарақлаб ёнган юлдуз эди. Бу юлдузнинг умри қисқа бўлишига қарамай, эл орасида ўчмас из қолдирди. У ҳам Усмон Носир, Чўлпон, Қодирий каби улуғ адиблар қатори қатағон қурбони бўлди. Ундан порлоқ хотира, сермазмун ижод ва яккаю ягона қизи қолди. Тиббиёт фанлари доктори, профессор Наима Маҳмудова бугун 70 ёшда. Тиббиёт оламини илмий янгиликлар билан бойитган олима дадасини шундай хотирлайди.

— Дадангиз ҳақида нималар дея оласиз?

— Дадам тўғрисида бувимдан, онамдан эшитганман, ўзларини кўриш насиб этмаган. Отам Ходиев Маҳмуд — Боту 1904 йил Тошкентда туғилган. Рус—тузем мактабини битириб, Москвада Плеханов номидаги Эконом университетида ўқишни давом эттирган. 14 ёшидан шеърлар ёзган. 20-йилларда шоир сифатида элга танилган. Ёзган шеърларида келажакнинг буюк бўлиши учун ёшлар тинмай ҳаракат қилиши, билим олишлари кераклигини уқтирганлар. 1927-йили Таълим вазирлигининг муовини бўлиб ишлаган, асосан, маданият ишлари билан шуғулланган, Аброр Ҳидоятов, Сора Эшонтўраева, Тамарахоним, Ҳалима Носирова каби халқимиз фахри бўлган санъаткорларни излаб топиб, Москвага ўқишга жўнатган. 1930 йили «халқ душмани» сифатида қамоққа олиниб, 1938 йили отишга ҳукм қилинган. Ҳукм ўша куни ижро этилган. Онамни «халқ душмани»нинг хотини деб 1941 йили қамоққа олишиб, ўн йилга Сибирга сургун қилишган. Бизга дадамни касал бўлиб вафот этган, деб хабар беришган. Кейинчалик ўзим дадамнинг номини оқлаш учун изландим, югурдим-елдим ва ниҳоят, ҳақиқат қарор топди.

— Сизга ҳам собиқ шўролар даврида «халқ душмани»нинг қизи сифатида тазйиқлар бўлгандир?

— Икки ёшимда бувим ва бувам қўлида қолдим. Бувим менга ўзбек халқ эртакларидан айтиб берар, араб ва лотин ёзувини ўргатардилар. 1945 йили Тиббиёт олийгоҳига ўқишга кирдим. Ҳеч кимга отам ҳақида чурқ этмасдим. Эшитганлар эса мендан ўзини олиб қочар, ёмон кўз билан қарар эди. 1951 йили ўқишни битиргач, асаб касалликлари кафедрасига ишга олиб қолишмоқчи бўлишди. Бироқ кимдир «халқ душманининг қизи бундай ишга нолойиқ», деб юмалоқ хат ёзган. Шундан сўнг мени Хоразмга ишга юборишди. Бу вақт орасида онам ҳам Сибирдан қайтиб келиб, мен билан бирга кетди.

— Дадангизга адабиёт соҳасида издош бўлмай, айнан тиббиётни танлаганингизнинг боиси нимада?

— Дадамнинг ёзган хатларида: «Қизим, одамларга бирон нафинг, ёрдаминг тегмайдиган оддий инсон бўлиб етишишдан қўрқ. Инсон бир-бирининг таянчи, суянчиғи, бир-бирининг ёрдамига муҳтож. Катта бўлганингда қўлингдан келганча инсонларга яхшилик қил», деган сўзлари ҳали-ҳали қулоғим остида жаранглаб туради. Ҳаётга назар солсам, дардкаш инсонлар кўп, уларнинг дардиға даво бўладиганлар керак. Мени уларнинг тақдири, соғлиғи кўпроқ қизиқтирди.

— Ижод қилишга ҳеч қизиқиб кўрганмисиз?

— Ҳа, ёшлигимда озмикўпми машқ қилардим. Энди, ижодкор бўлиш учун фавқулодда қобилият, истеъдод кучли бўлиши керак-да.

1958 йили дадам оқланди. Ўшандаги ҳолатим ҳеч ёдимдан чиқмайди. Шунақа хурсанд бўлдим... Сора Эшонтўраева, Зуннунов, Алавий, Тамарахоним, Аброр Ҳидоятов ва дадамни таниган бошқа инсонлардан хотираларини ёзиб олдим. Ҳаммасини тўплаб китоб тайёрлаб, нашр эттирдим.

— Оилангиз ҳақида...

— Мен ёлғиз қизман. Хўжайиним Қурбонов Умар ногирон болалар касалхонасининг бош врачи эдилар. 1988 йили вафот этганлар (жойлари жаннатда бўлсин). Ушбу касалхона ҳозир уларнинг номида. Иккита фарзандим, олтита неварам бор. Қизим Дилбар шифокор. Ўғлим Акбар «Ботусервис» фирмаси директори.

— Оилангизда ижод қиладиганлар борми?

— Бор, невараларим. Ўзларича бир-бирига эртаклар, ашулалар, шеърлар, латифалар айтишади, бир нималар қоралашади. Менимча, улардан яхши ижодкор чиқса керак.

— Нафақага чиқиб, уйда невералар билан ҳузур қилиб ўтиргингиз келмайдими?

— Мақсадим — бор билимимни ёшларга қолдириш. Ҳозирги ёшлар талабчан, билимдон, қобилиятли, изланувчан. Уларга тўғри йўл кўрсатиб турадиган устозлар керак. Уйда ўтирсам ҳам бўлади, бироқ ёшлар билан ишласам ёшараман, улардан ўзим ҳам кўп нарсаларни ўрганаман. Уларнинг дунёқараши замон талабига мос-да.

Журналист
Дилфуза ХЎЖАНОВА
суҳбатлашди

Турсун МУҲАММАД

РУБОИЙЛАР

Май жомин кўтарди майхўр ютоқиб,
Титроқ лабларидан ярмиси оқиб.
Аллоҳ меҳри учун шундай ютоқса,
Минг ҳизир келарди эшигин қоқиб.

* * *

Чарх-ку мезбонхона, масту аластмиз,
Иззатпарастмизу оромпарастмиз.
Келмасдан аввали билган эдикми?
«Меҳмонлуғ тугагач», яна билмасмиз.

* * *

Турфа рамзийликлар мантиққа дастдир,
Мен каби телбага малҳами дарсдир.
Кўрғонда ит ҳурса, тевага не ғам,
Сарбон ҳам, менимча, қарздор эмасдир.

* * *

Идрок имкониға тўсиқ йўқ азал,
Оч ва тўқ жумбоғин этса бўлур ҳал.
Ўзбекдин чиқгон у идрокға қаранг,
Ҳиндуға тож ўлмиш дилбар «Тожмаҳал».

* * *

Оламга савоблар қилгали келдик,
Суюк ёр бағрига киргали келдик.
Савобу гуноҳли дунёга такрор,
Келмоқ керакмикан? — Билгали келдик.

* * *

Беғубор об эрур бу чексиз фалак,
Булғовчи махлуқот йўқ унда лак-лак.
Махлуқсиз бўлсайди денгиз тубидан
Кўриниб турарди дури муборак.

* * *

Покланиш мавсуми чархга қиш, баҳор,
Ёмғири пуркагич, совунидир қор.
Покиза дунёга муҳаббат қўйиб,
Озиб, тўлаверар ойдек харидор.

Мавлон ИКРОМ

ХОРАЗМ РАҚҚОСАСИГА

Азиз дўстлар, ёронлар, бир қизни кўрдим,
Хоразм саҳнасида юлдузни кўрдим,
Зеболиқда ягона дилфузни кўрдим,
Чаман ичра чаманда гул-лола экан,
Сайёралар ичинда ҳилола экан.

Ул малика наздимда суҳбати жондир,
Нозу карашмалари роҳати жондир,
Во-оҳ оҳу кўзлари офати жондир,
Чаман ичра чаманда гул-лола экан,
Сайёралар ичинда ҳилола экан.

Исми анинг Малоҳат, хўп сарви қомат,
Дилларни этар мафтун, рақси аломат,
Мавлон дуо қилғуси тилаб бахт-омад.
Чаман ичра чаманда гул-лола экан,
Сайёралар ичинда ҳилола экан.

ЭР ВА ХОТИН

Кўп ҳам койийверма аёл зотини,
Ҳурмат қил ўзини, дилбар отини.
Аёлга яхши бир сўзни айтсанг гар,
У сенга ўн яхши сўзни қайтарар.

Аёлсиз уй файзсиз — бўм-бўш, ҳувиллар,
Гўё бу хонада бўри увиллар.
Аёлни эъзозла, бошингга кўтар,
Ҳаётинг мазмунли ва тотли ўтар.

Велекин, эркаксиз уй ҳам уй эмас,
Ҳеч нарса татимас, куй ҳам куй эмас.
Эркакли хонадон доим бутундир,
Эркак оилада тиргак, устундир!

Ўзбекда удум бор, анда кўп ҳикмат:
«Қўша қаринглар» деб қилишар ният.
Оила хожаси эр бўлса мисол,
Хонадон бекаси аёлдир, аёл!

АРМОН

Мен сени севардим, лек мендан қочдинг,
Бағрингни менгамас, ўзгага очдинг.
У нодон қадрингга етмади, афсус,
Умрингни беҳуда совурдинг, сочдинг.

Мен сени кафтимда олиб юрардим,
Биргаликда ҳаёт завқин сурардим.
Вафо биносини қуриб сарбаланд,
Умрим сўнгигача сен-ла турардим.

Гар билмоқ истасанг: ўтди кунларим
Сенинг ёдинг билан, хаёлинг билан.
Юлдузли, юлдузсиз узун тунларим
Кечдилар бевафо висолинг билан.

БИР ОШНАМГА

Ўлимни ўйласанг —
Ўлиб кетасан,
Ҳаётни ўйлагин —
Яшайсан узоқ.
Бировнинг дилини тилиб нетасан,
Бу билан ўзингга қўясан тузоқ.
Унутма,
Бир марта яшашинг бордир,
Ёр ҳамда дўст орттир,
Олам кез, Ўйна!
Ҳасадчи одамга дунё ҳам тордир,
Оқил бўл,
Танти бўл,
Яхши сўз сўйла!

Салима ҚИЛИЧЕВА

ТАБИАТНИНГ СЕҲРЛИ ИШҚИ

Нақадар гўзалдир ҳаёт деган ишқ,
Гоҳо эркалатиб тутар ширин бахт.
Нимадир ўзгарди, нимадир бўлди,
Кўкара бошлади мен севган дарахт!

ҒУРУР

Қирлар орти яшил наводир,
Қирлар орти хушҳаво эрур.
Кўнглим — менинг оппоқ тулпорим
Қирлар томон талпиниб турур.

Мовий осмон, мулойим осмон,
Қирлар узра ёмғирлар ёғдир!
Хушҳаводан, яшил наводан
Тулпоримнинг борлиғи тоғдир.

Гўзал замин узра энтикиб,
Парвоз этгим келар фалакка,
Табиатнинг сеҳрли ишқи.
Тортавергач сиғмай юракка.

Қирлар орти яшил наводир,
Қирлар орти хушҳаво эрур.
Шу Ватанда яйраб яшамоқ
Менинг учун муқаддас ғурур.

МОМОГУЛДИРАК

Гулдирайди,
Гулдирайди осмону фалак,
Атрофимда чақнади чақин.
Нималардан бераяпсан дарак,
Момогулдирак, момогулдирак?!

Қайдан келар бу сирли овоз,
Барча нигоҳ кўкка қадалиб,
Апил-тапил тортаяпти сергак,
Момогулдирак, момогулдирак.

Ташна замин ҳаяжондадир,
Чўчимагил, қўрқмагил, деймaн,
Бағримда тинч ухлаётган гўдак.
Бу қадрдон, бизнинг қадрдон —
Момогулдирак, момогулдирак.

Гулдирайди,
Гулдирайди меҳрибон осмон,
Ҳаяжоним ўзимдан ортиқ.
Салом берар заминга фалак —
Момогулдирак, момогулдирак.

Фаришталар сув қуяр бошдан,
Сочим ёйиб чиқаман пешвоз.
Бахтдан қониб кераман кўкрак —
Момогулдирак, момогулдирак.

Гулдирайди,
Гулдирайди, мавжудот, борлиқ,
О, қадрдон, о меҳрибон жон.
Хушхабарлар йўллагай фалак —
Момогулдирак, момогулдирак.

ҲАЁТ ИШҚИ

Энди йиғламайман, тинди кўз ёшлар,
Булутлар ортига кўчди армоним.
Кимдандир мададлар кутмайман энди,
Менга мадад эрур еру осмоним!

НУРОТА

Ўркач-ўркач тоғлар бағрига
Олиб кетар сўқмоқ йўллар бор.
Шу йўллардан кўп бора юрдим,
Сўлим ёзу кузу қиш, баҳор.

Ҳаяжондан энтикиб қанча
Чечаклару гуллар терганман.
Оёқларим қонаб кетгунча
Тоғ бағрида чопиб юрганман.

Ўтлаб юрган қўйлар суруви,
Дикирлашган оппоқ улоқлар —
Юрагимда мавжланар мангу
Тиниқ сувли сирли булоқлар.

Осмонларнинг бепоёнлиги
Яйловларнинг сеҳри кўзимда.
Эслаб она қишлоғим файзин
Шод юраман сиғмай ўзимга.

Баланд қояларнинг бағрида
Хўб тингладим какликлар сасин.
Сўзларимдан шунинг-чун доим
Келиб турар тоғлар нафаси.

ИҚРОР

Ёзган бўлсам ўзимни ёздим,
Икки толғин кўзимни ёздим,
Аччиқ-аччиқ сўзимни ёздим,
Яхшиликни истадим фақат.

Севган бўлсам бир сени севдим,
Сен ҳам мендай севолсанг девдим,
Юзларимни кўз ёшга ювдим,
Яхшиликни истадим фақат.

Осмонларга суяниб юрдим,
Заминларга бағримни бердим,
Билиб-билмай ғам гулин тердим,
Яхшиликни истадим фақат.

Куйган бўлсам ўзимдан куйдим,
Одамларни ортиқроқ суйдим,
Қисмат юки оғирдир, туйдим,
Яхшиликни истадим фақат.

АЖАБ ТУЙҒУ

Бағрингда муштми, юрак?
Куласан, гоҳ кулмайсан.
Борлиғинг ҳам бир мунгли,
Айтгин, ахир, сен кимсан?
Армонми ё ҳасратми,
Юрасан, гоҳ юрмайсан.
Ич-ичингда нима бор?
Айтгин, ахир, сен кимсан?
Нигоҳларинг оловли,
Ёнасан, гоҳ ёнмайсан.
Сенга ўзи не бўлган,
Айтгин, ахир, сен кимсан?
Оғриқларинг оғирми?
Йиғламайсан, йиғлайсан.
Оҳ, сен қандайин ҳиссан,
Айта қолгин, сен кимсан?
Қуёшга қўл чўзасан,
Гоҳ шамол, гоҳо ерсан.
Агар тушунган бўлсам,
Сен мен излаган шеърсан!

Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги «Ўзбектеатр» ижодий-ишлаб чиқариш бирлашмаси драматург Ҳайитмат Расулга акаси

Буважон НОРМЕТОВ

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

Муқимий номидаги Ўзбек давлат мусиқий театри жамоаси театр актёри Ҳамид Тўхтаевга онаси

Жумагул ая ВОҲИДОВА

вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор этади.

«ҚУЁН» БЎЛМАГАН ШОИР

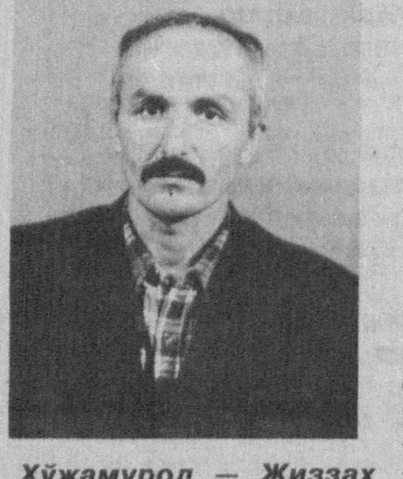

Хўжамурод — Жиззах вилоятининг Фориш туманидаги тоғли Учма қишлоғида истиқомат қилади. Ерни, деҳқончиликни яхши кўради. Табиат қўйнида сайр этмоқ, ҳар хил жонивор ва жонзотларни, қуш ва паррандаларни кузатиш, ўрганиш ҳам унинг суюкли машғулоти. Яна бир «дарди» борки, шеърга, шеъриятга астойдил қизиқади. Тўлиб-тошиб кетган пайтлари ўзи ҳам машқ қилиб туради. Қуёнларни ҳаммамиз яхши биламиз, лекин улар ҳақидаги шеърлар унча ҳам кўп эмас. Шундан келиб чиққан ҳолда ўзи туғилган Учма қишлоғидан ҳеч қаерга «қуён» бўп кетмаган, ерни, тупроқни, табиатни севгувчи камтарин, деҳқонсифат бир муаллимнинг шеърини эътиборингизга ҳавола этмоқдамиз.

ОЛА ҚУЁННИНГ УЙЛАНИШИ

Бир куни ола қуён
Уйланмоқчи бўлибди.
Топиб ўзига жонон,
Катта базм қилибди.
Бир чеккада бўривой
Турибди мудраб.
Тулкивой-чи, борибди
Товуқни судраб.
Жайравой хуноб экан
Тиканин тараб.
Олмахон ноз қиларкан
Ойнага қараб.
Қарри кўлвор илоннинг
Пўсти ялтирар
Бечора кал маймунча
Дағ-дағ қалтирар.
Тўйга марҳамат дебон
Сўзлар илибди.
Ҳинду элидан филни
Таклиф қилибди.
Ҳашаротдан келибди
Бит, бурга, кана,
Шундан сўнг бошланибди
Кечки тантана.
Йўлбарсвой раис бўлиб,
Сўзни бошлади.
Ҳамма учун фойдали
Фикр ташлади:
— Бугунги тантананинг
Сабаби аён.
Уйланмоқда дўстимиз
Мард ола қуён.
Бу оддий кун эмасдир,
Унутманг шуни.
Оиламиз номидан
Қутлайман уни.
Меҳмонлар билдиришиб,
Қалб изҳорини.
Қутлабди қуённи ва
Севган ёрини.
Ичкилик, ўйин-кулги
Бўлиб галма-гал,
«Ҳа» демасдан бўлибди
Вақт алламаҳал.
Раисвой назар ташлаб
Уйнинг тўрига,
Сўнгги сўзни берибди
Кекса бўрига.
Бўри бир оз қизариб,
Атрофга боқиб,
Сўнгра сўзни бошлади
Сўлаги оқиб:
— Мана бугун Қуёнвой
Етди ниятга,
Уйланиб, қадам қўйди
Янги ҳаётга.
Ҳаётлари ҳамиша
Омадли бўлсин.
Бутун ўрмонзор ичи
Қуёнга тўлсин...
Бўривойнинг гапига
Зўр бўлди қарсак,
Бу эртакни шу жойда
Секин тугатсак.
Бўривойнинг тилаги
Ким учун фойда,
Буни билинг қуёнлар
Кўпайган жойда...

Хўжамурод ҚИЛИЧЕВ, ўқитувчи

ҚЎЧҚОР ВА РЕКЛАМА

Ҳайвонлар билан шунчалик иноқ бўлиб кетдикки, ҳайҳотдек осмонўпар иморатларда ҳам ит боқиш ёки ойнаҳовузчада тилла балиқ асраш оддий ҳол бўлиб қолди. Ҳозир Африка тўтиқушию, Янги Зеландия мушугини боқаётганлар ҳам бор. Уларга қолса, бургани тақалаб, бўйнига ип боғлашса, «дом»да туя ҳам боқишса. Туянинг нимаси ёмон! Жўмраклардан ҳафталаб сув келмаса ҳам туя сувсизликка чидайди.

Ҳар бир ишнинг яхши-ёмони бўлганидек, туя асрашнинг бир «нў»си бор. Баъзилар янги олган жавонларини катакдек хоналарга киритолмай ярмини йўлакда сақлаганидек, туянинг бир оёғи уйингизга кирса, думи қўшниникида қолгани ёмон-да!

Менинг ҳам ҳайвонларга ишқим тушиб, ана шу «дом»ларга туташ «ана бузилади — мана бузилади» бўлиб турган омонат ҳовлимда «бошқалардан қаерим кам» дедим-да, бир қўчқор боқа бошладим. Ўзиям қўчқормисан, қўчқорда. Пешонасидаги қашқасини айтмайсизми! Узоқдан танигулик. Роса хушёр. Ишдан келсам, югуриб олдимга чиқади. Сўнг ўйноқлаб осмонга сакрайди. Менга қўшилиб кунига 2-3 соат телевизор томоша қилади. Айниқса, рекламаларни қулоғини қимирлатмай кўради. Бирорта ўтмас матоҳни роса кўпиртириб мақташса, «бе» деб ҳам юборади.

...Бугун дам олиш куни. Ўрнимдан эриниб туриб, эндигина телевизор қулоғини бураган эдим, реклама бошланди:

— **Сочингиз абадий ялтираб туришини хоҳласангиз, пальма ёғини суртинг.**

«Тўхта, тўхта — дедим бу гапни эшитгач, — ҳозироқ мақтаган ёғингни синаб кўраман. Нима каромат кўрсатаркин?..»

Нонушта ҳам қилмай сарпойчан эшигим олдида қурт сотиб ўтирган кампирдан ҳозиргина мақталган ёғни олиб келдим. «Мен ҳам анойи эмасман», деган хаёлга бордим. Синамаган отнинг сиртидан ўтма, дейишади. Уни синамай сочимга суртсам, усиз ҳам ярми тўкилиб бўлган сочнинг қолгани билан ҳам хайрлашиш ҳеч гап эмас. Яхшиси, олдин қўчқоримга суртаман, қани, юнглари кумушдек ялтирармикан.

Во! Ростдан ҳам мўъжиза! Кумушранг эмас, тиллаларангда товлана бошлади.

Яна телевизорни бурадим. Бошқа эълон:

— **Тишингиз бақувват бўлишини истасангиз...**

Чиришдан асрайдиган янги тиш порошогини осмонга кўтариб мақташарди. Яна пистачи холага югурдим. Бир йўла тиш чўткасини ҳам олдим. Ўзимга эмас, қўчқоримга. Заргар сингари авайлаб, тишларини янги паста билан ювгандим, чунонам ялтирадики...

Юнги қуёш нурида ялт-ялт товланганидан ўзида йўқ хурсанд шекилли, ўтламоқчи бўлиб аста ҳовлига тушганини билмай қолибман. Қўчқорим қўшнимизнинг совлиғига яқинлашди, у ёқ-бу ёғидан ўтди. Лекин у бепарво. Гўё сендек қўчқорлар бу дунёда камми, дегандек. Қўчқорим эса бўш келмай, «кўряпсанми» дегандек ялтироқ жунларини силкитиб, кўз-кўз қилди. Бари бир эътибор йўқ. Биллур тишларини кўрсатди. Барибир бефойда!

Қўчқоримнинг жаҳли чиқди. «Шундай қўчқорга парво қилмаган совлиқни баҳридан ўтиш керак» дегандай ҳужумга ўтмоқчи бўлиб турганди, бирданига кўзи совлиқ ёнида мудраб ётган қўчқорчага тушиб қолди. «Э-ҳа, ҳаммасига манабу тирранча айбдор», деди-да «Қани, куёв бола, биттага битта чиқамизми» дегандек шохи билан ишора қилди. Орият деганлари буларда ҳам кучли бўлар экан, «Чиқсак чиқибмиз-да, акахон» дегандай қўшнининг қўчқори ҳам эринибгина ўрнидан турди, кейин шердек қўчқоримга ташланди. Ана жангу ана томоша. Қарсоқурс, чарсо-чурс. Гуп-гуп. Пак-пак. Бир маҳал қарасам, бизнинг паҳлавон аста чекиняптилар. Ҳай-ҳай, қўшнининг олдида шарманда қилма, реклама омон бўлса, ҳали кўп парвариш қиламан, дейман, йўқ, фойдаси бўлмади. Кейин билсам, битта шохи қулоғининг остида осилиб турибди.

Э, аттанг, энди уни қандоқ тузатса бўларкин-а? Дарвоқе, бу тўғрида реклама нима деркин?

Хурсанд бўлиб, дарҳол уйга чиқдиму телевизорнинг қулоғини бурадим...

Тўхташ ҚОСИМОВ

САНЪАТКОР ХОТИРАСИ

Ўзбек маданияти ва халқ ижодининг ажралмас бир қисми бўлмиш аскиячилик санъати оғир жудоликка учради. Шу соҳанинг тамол тошини қўйишда, уни жанр сифатида шакллантиришда жонбозлик кўрсатган сўз заргари Абдулҳай Маҳсум Қозоқов 77 ёшида дунёдан ўтди.

Абдулҳай аканинг болалиги анча оғир кечган эди. Ўн беш ойлигида онаси вафот этади. Кейинчалик отаси қулоқ сифатида сургун қилинади. У қариндош-уруғларининг ҳимоясида 1934 йилда еттинчи синфни битиргач, қишлоқ кенгашида ишлаш билан бирга, қорасувлик Мамажон Мадаминов, Юсуфжон Солиев сингари аскиячилар ва созандалар билан дўстлашиб, санъат сирларини ўрганади.

Абдулҳай ака ўз устида қунт билан ишлаб, ўзидан пешқадам Ғойиб ота Тошматов, Деҳқон Шерназаров, Эрка Қори Каримов, Турсунбува Аминов каби устозлар билан яқиндан дўстлашиб, Юсуфжон қизиқ Шакаржонов, Жўрахон Султоновлар билан ёнма-ён, ҳамфикр бўлганлиги учун ҳам ўзбекистонлик аскиячиларнинг сардорига айланди.

Устоз Ғафур Ғулом ва Чустийлар билан бемалол беллашган ва ҳамиша давраларда ўзининг закиёна жавоблари билан мухлисларни лол қолдирган Абдулҳай Маҳсумнинг номини эшитмаган, унинг аскияларига тасанно айтмаган ўзбек хонадони бўлмаса керак.

Зотан Маҳсум ака ҳақидаги таърифни шоирдан ошириброқ айтишнинг иложи ҳам йўқ:

Агар Сиз ўзбекни
севар бўлсангиз,
Сўзини сўзлашга чевар
бўлсангиз,
Лутфу—назокатин аъло
билсангиз,
Навоий лафзини одоб
қилсангиз,
Абдулҳай Маҳсумни
кўтаринг бошга!
Халқимни кулдирган,
ёвни куйдирган,
Қадим Туркистонни
суйган, суйдирган,
Кулгу тоғларини уйган,
уйдирган,
Рақибга «чап берган»,
«боплаб куйдирган»...
Абдулҳай Маҳсумни
кўтаринг бошга!

Абдулҳай акадан бизга улкан мерос бўлиб ичак узди аскиялари ёзилган тасмалар, видеофилмлар қолди. Шунингдек, ўнлаб садоқатли шогирдлари ортида қолдиким, улар бу соҳани янада юксак чўққиларга олиб чиқишига шак—шубҳа йўқ.

Атоқли аскиячи Абдулҳай Маҳсум Қозоқовнинг ёрқин хотираси унинг мухлислари қалбида бир умр яшайди.

БИР ГУРУҲ ДЎСТЛАРИ

ҚАЛТИС ҲАЗИЛ

Ҳажвия

Тушга яқин кун қизиб кетди-ю, ҳамма ўзини сояга олиб, сув ичгани тўпланди. Худди шу пайтда рўпарадан раиснинг машинаси чиқиб қолди. Машина ўтирганларни мўлжалга олиб келарди. Гурра туришни ўзларига эп билмаган пахтакорлар қандоқ ўтиришган бўлса, шундоқ ўтиришганча машинанинг келиб тўхташини кутишди. Машина тўхтаб раис тушди. Бургутча виқор билан халойиқнинг саломига алик олган бўлди. Кейин тўнғизчасига олиб: «Ҳа, дангасалар...» деб қўйдида, охири кўринмас пахтазорга назар ташларкан, даланинг қоқ ўртасида ғимирлаб юрган нарсага тикилиб қолди.

— У азамат ким бўлдийкин? — сўради бригадирдан. — Ҳамма ўзини сояга урса-ю...

Бригадирнинг ранги ўчди. Ғимирлаб юрган «азамат» Саиднинг эшаги эди. Бу эшакнинг пахта оралаб юришига бригадир кўниканди. Чунки Саиднинг ақли расо эшаги на пахта ва на кўсакка оғиз урмас, у нуқул ажриқни паққос туширарди. Бўйи паст, кулранг жонивор устига оқ этак ташлангани учун эгилиб олиб тинмай жавлон ураётган теримчига ўхшаб кетарди. Аммо раис буни билиб қолса, нақ пўстакни қоқади-я! Агар шу топда Саиднинг ўзи жонга оро кирмаганда бригадир бечоранинг ҳоли не кечарди!

— Ҳа уми? — деди Саиджон доимги шўх оҳангда, — у менинг дўстим Самад-ку...

— Оҳо, авангард! Жавлон уришини қаранг! — деди раис ўзгача бир фахр билан. — Фамилияси нима?

Ҳамманинг юраги «шувв» этди: «Ишқилиб Саиджон қовун туширмасанг бўлгани!»

— Фамилияси Саидов, — деди Саид ниҳоятда босиқлик билан.

— Кунига қанча теради? — раис бригадирга қаради.

— Ишш... ишқилиб анча теради, — бригадирнинг пешонасидан совуқ тер чиқди.

— Кунига юздан кам бўлмайди, — луқма ташлади Саид.

Раис шошилинч нималарнидир дафтарчасига қайд қилди-да, деди:

— Офарин! Афсуски, шошяпман, бир учрашиш керак эди. Ҳай, янаги гал. Ҳа, оғайни чалишлар, шундай долзарб пайтда сояда ўтириш ярамайди. Самаддан ўрнак олинг!

Ҳамма лабини тишлаб ерга қаради.

Шошаётган раисни машина зинғиллатганча олиб кетди.

— Уфф, — бригадир ўзини пахта уюми устига ташлади. — Тентак, топган ҳазилингни қара-ю!

Одамлар ағанаб-ағанаб, қотиб-қотиб кулишарди.

— Бирорта мухбирни юборса ёки ўша «Самадинг»ни радиога таклиф қилиб қолса нима қиламан? — деди у Саидга ўқрайиб.

— Э тоғажон, уни-ку иложи топилар, «жўрам»нинг ҳанграб бермаганига шукр қилсангизчи!

Бу гапга бригадирнинг ўзи ҳам силтаниб-силтаниб кула бошлади.

Маҳмуд БЎРОН

НАЙНАВОЛИК КУЮНЧАК

Халқимизда «Дарё сувини баҳор оширар, одам қадрини меҳнат оширар» деган нақл бор. Бу тўғри, албатта. Аммо одамнинг қадрини энг аввало... одамнинг ўзи оширади. Андижоннинг Найнавосида туғилган Абдурашид акага бу тўғрида ота-оналари балким ўз вақтида насиҳат қилишгандир, балким унинг ўзи ҳаёти давомида гап нимада эканлигини яхши англаб олгандир, буниси бизга номаълум. Аммо, аниғи шуки, Абдурашид ака бутун умри давомида куюнчаклик, ташаббускорлик, фидойилик билан яшаб, умри саҳифаларини безаб борди, билмаганларини сўраб, билганларини ёшларга ўргатиб келди.

Бир вақтлар у ташаббус билан чиқиб Мирзачўлга отланган эди. Кейин мактабларда, маориф тизимида ишлади, тарих илмига қизиқиб, шу соҳанинг сир-асрорларини ўрганишга шўнғиб кетди.

Меҳнат қилганингдан кейин, омад деганлари ҳам аста-секин эшигингни қоқиб келар экан. Абдурашид ака тарихни ўрганиш борасидаги изланишлари боис ўз касбдошлари орасида обрў-эътибор қозонди. Ўнлаб услубий қўлланмаларнинг муаллифи бўлди.

Абдурашид ака Нормуҳамедов ҳозир фахрли дам олишда бўлсалар-да, бир зум тиниб-тинчимайди. Халқимизнинг асрий орзулари рўёбга чиқиб, мустақилликка эришганимизда фаоллик қилмай, жўшмай бўладими, дея ўз фаолиятларини жамоатчилик асосида ҳамон давом эттирмоқдалар. У кишини ҳамиша ёшлар, талабалар, ёш олимлар давраларида учратиш мумкин. Куюниб гапираётганлари, ютуқлардан қувониб, жойлардаги баъзи нуқсонларни беғараз танқид қилаётганларини кўрган кишилар «Э, найнаволик куюнчакми?» деб қўйишади.

Р. ШАРИПОВ

ЭЪЛОН!

Ўзбекистон Республикаси истеъдодли ёшларни қўллаб-қувватлаш Улуғбек жамғармаси, Ўзбекистон Республикаси Маданият ишлари вазирлиги, Халқ ижодиёти ва маданий-маърифий ишлар Республика илмий-услубият маркази ҳамда Сурхондарё вилояти ҳокимлиги билан ҳамкорликда «Алпомиш» — боқий асар» тадбирлари доирасида 1999 йилнинг 12—14 май кунлари Сурхондарё вилоятининг Термиз шаҳрида Ўрта Осиё республикаларининг бахши-шоир, оқинлари иштирокида бахши-шоир, оқинларнинг биринчи халқаро кўрик-фестивалини ўтказади.

«Алпомиш» — боқий асар» тадбирлари доирасида Ўрта Осиё республикаларининг бахши-шоир ва оқинлари иштирокида ўтказиладиган кўрик-фестивали

НИЗОМИ

Кўрик-фестивалнинг асосий вазифалари:

Ўрта Осиё республикалари ҳудудида истиқомат қилувчи бахши шоирлар ижодини ўрганиш, уларни рағбатлантириш, қўллаб-қувватлаш, халқлар дўстлигини янада мустаҳкамлаш, ушбу ҳудуднинг тинчлиги ва барқарорлигини таъминлашга даъват этиш, анъанавий халқ оғзаки ижодини янада ривожлантириш, истеъдодли ёш бахши-шоирлар тўғрисидаги маълумотлар ҳазинасини шакллантириш ҳамда уларнинг талаб-эҳтиёжлари ва имкониятларини ўрганишдан иборат.

Кўрик-фестивални ўтказиш тартиби ва шартлари:

Мазкур фестивал икки босқичда ўтказилади. Биринчи босқич шу йилнинг 20 апрелигача икки гуруҳга бўлиб ўтказилади: аввал 30 ёшгача бўлган ёш бахши-шоирлар ва оқинлар, сўнгра 30 ёшдан ошган бахши-шоирлар ва оқинлар ўз маҳоратларини намойиш этадилар.

Биринчи босқич ғолиблари (ҳар бир гуруҳдан 5 кишигача) жойлардаги ташкилий қўмита томонидан кейинги босқичда иштирок этишга тавсия қилинадилар. Уларнинг кейинги босқичда ижро этиш учун тайёрлаган ва ўзлари ҳақидаги маълумотлар ҳакамлар ҳайъати қарори билан бирга мазкур кўрик-фестивал ташкилий қўмитасига жорий йилнинг 25 апрелигача юборишлари сўралади.

Иккинчи босқич тадбирларида ҳам аввал ёш бахши-шоирлар ва оқинлар (30 ёшгача бўлганлар), сўнгра 30 ёшдан юқори бўлган бахши-шоирлар ва оқинлар ўз маҳоратларини намойиш этадилар.

Ушбу халқаро кўрик-фестивалга Ўрта Осиё республикаларида яшаб, истиқомат қилаётган истеъдодли ёш ва таниқли бахши-шоирлар, оқинлар ҳам уларнинг хоҳиш-истакларига биноан ташкилий қўмита томонидан таклиф қилинадилар.

ИШТИРОКЧИЛАРГА:

«Алпомиш» достонидан (ёки бошқа, анъанавий достонлардан) парча айтиш;

— халқ термаларини ижро этиш;

— ўзининг ижод намуналаридан куйлаш имкониятлари берилади. Ҳар бир иштирокчига ўз маҳоратини намойиш этиш учун 25-30 дақиқа ажратилади.

Ҳар бир қатнашчидан бахшичилик анъаналарига (маҳаллий ва умумий талабларга) риоя қилиш, ўзининг бетакрор услубини (устоз бахши-шоир ижрочининг ўзига хос томонларини) намоён эта олиш, ижро давомида бахшичилик маҳорати, овоз ва созлар, саҳна либоси ва ҳаракатларнинг уйғунлиги, бадиий сўзга чечанлик (бойлик)ни намойиш этиш талаб қилинади. Фестивал қатнашчиларининг маҳорати 10 баллик даража билан баҳоланади.

Иштирокчиларнинг саҳнага чиқиш тартиби қуръа ташлаш йўли билан аниқланади.

Фестивал ғолиблари Республика истеъдодли ёшларни қўллаб-қувватлаш Улуғбек жамғармаси таъсис этган мукофотлар (РАНГЛИ ТЕЛЕВИЗОР, ТЕЛЕВИЗОР, ГИЛАМ, МАГНИТОФОН), дипломлар, Маданият ишлари вазирлиги, Халқ ижодиёти ва маданий-маърифий ишлар Республика илмий-услубият маркази ҳамда Сурхондарё вилояти ҳокимлигининг совринлари, ҳомийларнинг эсдалик совғалари билан тақдирланадилар.

ТАШКИЛИЙ ҚЎМИТА

ВО ДАРИҒ!

Ҳангома

Абдурайим билан Мамарайим ака шом намозидан кейин масжиддан чиқиб, маслаҳатлашишди:

— Мамарайим, Андижондаги «Жаҳон бозори»нинг овозаси етти иқлимдан ошиб кетди, деб эшитаман. Ўлар жонга би-ир бориб, томоша қилиб келмаймизми-а?

— Оҳ-оҳ-оҳ! Сендан ҳам яхши гап чиқаркан-а, Абдурайим. Ҳам саёҳат, ҳам тижорат деганлар. Бозорга борганга яраша, носқовоқми, тўрқовоқми, олиб борайлик. Сайру томошаям қиламиз-у, қовоқларни пуллаб, чўнтакни муллажирингга тўлдириб ҳам қайтамиз.

Улар бозорга тонг саҳарда дарвозалар очилиши билан кириб боришни мўлжаллаб, эшак аравага носқовоқ билан тўрқовоқдан роса юклашди-да, тун ярмида йўлга тушишди. Манзилга ярим чақирим қолганда, карвонсарой ёнида тўхташди.

— Абдурайим, ҳали вақт эртага ўхшайди. Бозорда уйқусираб ўтиргандан кўра шу ерда бир чимдим мизғиб олмаймизми-а?

— Зап калланг бор-да, Мамарайим. Ке, пича ухласак ухлабмиз-да. Бозор қочиб кетармиди.

Чопонни тўшак, эшакнинг жабдуғини ёстиқ қилиб, ухламоқчи бўлишятувди, бирдан Мамарайим ҳушёр тортиб қолди.

— Абдурайим, уйдан-ку мўлжални тўғри олиб, шу ергача келдик. Бу ер чорраҳа экан. Тонг саҳарлаб турганимизда уйқусираб, бошқа кўчага кириб кетмайлик тағин.

— Унинг иши осон, — қўл силтади Абдурайим, — ҳозир араванинг шотисини бозорга қаратиб қўямиз-у, баҳузур ухлайверамиз.

— Аммо-лекин калланг — калла эмас, бир қовоқ олтин!

Улар донг қотиб ухлаб қолишди. Бу вақт ичида шаҳарнинг шумтака болалари эшакни у ёқдан бу ёққа чоптириб, беармон ўйнадилар, аравага қўшиб, киракашлик ҳам қилдилар, сўнг шотисини тескари қўйиб, тарқалдилар.

Абдурайим билан Мамарайим қуёш бир қулоч кўтарилганда уйғониб, шотининг йўналиши бўйича йўлга тушишди. Бири аравада, бири эшакка миниб олганча «жаҳон бозори қайдасан» дея кетишаверди, кетишаверди. Қани энди бозор тушмагур кўринса.

— Мамарайим, бу йўлчиларга қойил қолмадим. Бари йўллар бир қолипда-я.

— Ҳамма қишлоқлар биздан нусха олиб йўл чиқарган-да, Абдурайим.

— Шунақа дейсан-у, анови ариқ-чи, кўприк-чи, анови уйлар-чи? Йўл бўйидаги дарахтлар-чи?

— Тўғри айтасан. Анови дарвозага қара, айни бизникига ўхшайди.

— Ҳа-а. Ариқ бўйида ўтирган анови болалик аёл хотинимнинг ўзгинаси-я. Ё қудратингдан!

— Во ажаб! Абдурайим, айланиб-айланиб, яна ўз қишлоғимиздан чиқиб қолдикми, нима бало!

— Во дариғ! Дунёнинг бош-кети йўқ, дейишарди. Бир кечада ер юзини айланиб чиқса бўларкан-ку, а? Йўлда, жаҳон бозорининг учрамагани қизиқ.

М. АБДУКАРИМОВ,
Андижон

МУАССИСЛАР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ МАДАНИЯТ ИШЛАРИ ВАЗИРЛИГИ, ЎЗБЕКИСТОН ЁЗУВЧИЛАР УЮШМАСИ
* * *
НОШИР: ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ «ШАРҚ» НАШРИЁТ-МАТБАА КОНЦЕРНИ

Ўзбекистон АДАБИЁТИ ва САНЪАТИ
ÖZBEKISTON ADABIYOTI VA SANʼATI
1999 йил

Манзилимиз: Тошкент — 700083, Матбуотчилар кўчаси, 32
Қабулхона — 133-52-91
Танқид ва адабиётшунослик, санъат бўлимлари: 136-56-48
Назм-наср бўлими: 136-56-50
Ижтимоий бўлим: 136-55-78

Бош муҳаррир Аҳмаджон МЕЛИБОЕВ

Редакцияга келган қўлёзмалар таҳлил этилмайди ва муаллифларга қайтарилмайди. Муаллифлар фикри таҳририят нуқтаи назаридан фарқланиши мумкин.
Навбатчи муҳаррир — Сирожиддин САЙЙИД

«Шарқ» нашриёт-матбаа концерни босмахонаси.
Манзили: Тошкент шаҳри, «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй
Босишга топшириш вақти—21.00. Босишга топширилди 20.30.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 24. Буюртма Г. — 0272. Ҳажми — 3 босма табоқ, А—3. Газета IBM компютерида терилди ва саҳифаланди. Нашр кўрсаткичи — 222. Ташкилотлар учун — 223. 1 2 3 4 5 6

ЖУМА КУНЛАРИ ЧИҚАДИ

СОТУВДА НАРХИ ЭРКИН

Тиражи—8840.